

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 61.

Lördagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 7 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Hjärne till mig framställt följande spörsmål:

1. Hvilka medel stå för närvarande regeringen och vederbörande underordnade myndigheter till buds för att utföra nödig och effektiv kontroll öfver främmande undersåtars, enkannerligen arbetsfolks, inflyttning i riket?

2. Kunnas dessa medel anses tillräckliga eller tarfva ytterligare offentliga åtgärder i samma syfte, vare sig i kraft af Kungl. Maj:ts förordningsmakt eller genom särskild lagstiftning?

Hvad angår lagstiftningens ståndpunkt i denna fråga, vill jag till en början erinra därom, att under en stor del af förra århundradet gällt mycket stränga föreskrifter i afseende å utlänningars insläppande i riket och vistande härstädes. Dessa föreskrifter innehållas i kungl. förordningen den 19 februari 1811 angående hvad som i anseende till utländska resande iakttagas bör. Enligt denna förordning skulle främmande makts undersåte, som åstundade vistas »i Stockholm eller inom riket» antingen för enskilda angelägenheter eller för sitt nöje, begära tillstånd därtill, i Stockholm af öfverståthållaren och i provinserna af landshöfdingen. Underrättelse om meddeladt tillstånd skulle genast delgifvas utrikesministern, hvarjämte för hvarje år skulle upprättas och till utrikesministern öfverändas förteckningar öfver de utlänningar, som funnes i landet, hvilka förteckningar skulle upptaga utlänningarnes för- och tillnamn, ålder, födelseort, yrke, anlädningsort, tiden för deras tillämnade vistande inom riket, ärendet, hvarför de hitrest, samt deras

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

uppförande under varelsen i riket. Resande utlänning fick icke inkomma i riket utan att han förut erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd därtill. Kom någon utan sådant tillstånd till gränsen, skulle han förpassas till länsresidensstaden, där förhör skulle hållas med honom. Om förhöret skulle rapport öfversändas till utrikesministern, på hvars föredragning skulle af Kungl. Maj:t bestämmas, huruvida den resande skulle få fortsätta sin resa eller begifva sig tillbaka. I afvaktan på Kungl. Maj:ts beslut skulle den resande kvarstanna i länsresidensstaden. Hade den resande före ankomsten till gränsen skaffat sig Kungl. Maj:ts tillstånd att inkomma i riket, fick han ej uppehållas, men passet skulle påtecknas af vederbörande myndighet och rapport meddelas utrikesministern. Ett särskildt undantag var stadgad beträffande handtverksgesäller, hvilka reste för att utöfva sitt handtverk. De fingo inkomma i riket utan särskildt tillstånd, men när de ankommo till gränsen, skulle af vederbörande tjänsteman anställas förhör med dem och pass dem meddelas. Alla utlänningar, som erhållit tillstånd att inkomma i riket, skulle inom 24 timmar efter ankomsten till destinationsorten infinna sig hos vederbörande myndighet; och skulle därefter underrättelse om den resandes ankomst meddelas utrikesministern. Hvar och en, som upplät rum åt utländsk resande, skulle inom 24 timmar efter den resandes ankomst tillkännagifva sådant för magistraten. — Sedermera blef genom kungl. kungörelsen den 28 april 1818 förut nämnda stadgande om utländska handtverksgesäller sålunda ändradt, att jämväl dessa skulle, därest de icke hade särskildt tillstånd att inkomma i riket, afvakta sådant tillstånd, innan de fingo fortsätta resan. Därjämte inskräptes i denna kungörelse, att utlänningar, som ämnade besöka riket och anträdde resan från sådana orter, där svenske ministrar, konsulter eller handelsagenter funnos, borde före afresan af sådan tjänsteman skaffa sig pass. Från nu omförmälda bestämmelser, om hvilkas noggranna iakttagande vederbörande flere gånger påmindes, synas emellertid enligt ett utrikesministerns cirkulär af den 29 oktober 1822 undantag hafva medgifvits för vissa främmande länders undersåtar.

Den lagstiftning, för hvilken jag nu redogjort, gällde till 1860. Genom kungl. förordningen den 21 september 1860 upphäfdes nämligen alla bestämmelser om skyldighet för resande att vara försedda med pass och i sammanhang därmed hela förordningen af den 19 februari 1811. Anledningen härtill var, enligt hvad i ingressen till 1860 års förordning oförmäles, dels att dittills gällande föreskrifter om pass för resande visat sig mindre lämpliga, i den mån kommunikationsmedlen lättades, dels ock att den polisuppsikt, som med dessa föreskrifter varit afsedd, men endast ofullständigt vunnits, syntes under rikets dåvarande inre och yttre trygghet kunna i allmänhet umbäras.

Sedermera hafva några lagbestämmelser i förevarande hänseende icke blifvit meddelade. För närvarande finnes således icke något

hinder för främmande lands undersåtar att inkomma i landet eller att vistas här, likasom icke heller några särskilda kontrollföreskrifter i afseende å inflyttningen eller de inflyttade äro gällande. Enligt näringsförfattningen äro emellertid utläningar, med undantag af norrmän, förhindrade att utan särskildt af Kungl. Maj:t meddeladt tillstånd själfständigt drifva handel eller idka annan näring härstädes, hvaremot det ej finns något hinder för dem att antaga arbete hos andra.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Det kan dock icke sägas, att utläningar hafva ovillkorlig rätt att vistas här i landet. Det är nämligen en allmänt antagen folkrättslig grundsats, att en stat kan utvisa främmande makters undersåtar, när anledning därtill förefinnes. Denna grundsats tillämpas jämväl här i Sverige, och med afseende på särskilda fall finnas bestämmelser meddelade rörande sådan utvisning. Så äger enligt kungl. förordningen den 9 juni 1871, angående fattigvården, fattigvårdsstyrelse, som nödgats lämna fattigvård åt utländsk undersåte, göra hemställen hos Konungens befallningshafvande om den ifrågakommande personens hemsändande. Beträffande vissa länders undersåtar äger Konungens befallningshafvande, med anledning af innehållet i traktater med dessa länder, föranstalta om hemsändningen. I fråga om öfriga afgöres frågan af Kungl. Maj:t, hvarvid tillgår så, att hemsändning sker först sedan vederbörande främmande stat medgifvit att mottaga personen i fråga. Vidare stadgas i ett kungligt cirkulär af den 28 maj 1886, att om utläning gör sig skyldig till lösdrifveri eller genom bettlande eller tillåtelse för minderårig, för hvilken han är ansvarig, att bettla gör sig förfallen till behandling såsom lösdrifvare, må Konungens befallningshafvande, därest utläningens hemland är så beläget, att han kan dit befordras utan att under vägen uppehålla sig å annat lands område, draga försorg om att han på lämpligt sätt återsändes till sitt hemland. Är lösdrifvarens hemland ej så beläget eller kan hemlandet ej utrönas, öfverlämnas frågan till Kungl. Maj:ts pröfning; och plägar då, därest anledning därtill förekommer, Kungl. Maj:t, utan föregående underhandling med regeringen i den ifrågakomna personens hemland, förordna, att han skall på lämpligt sätt föras ur riket. Nu angifna förfarande kommer icke så sällan till användning. Dessutom förekommer emellanåt, att utläningar af andra anledningar utvisas, såsom t. ex. om utläning här straffats för brott eller utläning misstänkes för obehöriga förehafvanden.

Detta om lagstiftningens nuvarande ståndpunkt.

Hvad beträffar interpellantens andra fråga, så är det otvifvelaktigt, att hvarje stat äger bestämma de villkor, under hvilka den vill tillåta främmande undersåtar att inkomma och uppehålla sig i landet. Men det torde dock vara öfverensstämmande med internationell hänsyn att icke i förevarande afseende förhålla sig alltför afvisande. Öfver hufvud taget synes man i de europeiska staterna icke benägen att hindra inflyttning i annat fall, än att emot

Svar å
interpellation.
(Forts.)

den inflyttade finnas sådana anmärkningar, att på grund däraf hans inflyttning kan anses medföra olägenheter, såsom om han förväntas ej kunna försörja sig, om han är förut straffad för brott o. s. v. Däremot synas de europeiska staterna hittills knappast hafva ansett sig böra förhindra inflyttning allenast till skydd för det nationella arbetet. I öfverensstämmelse med nu antydda principer är den norska lagen af den 4 maj 1901 affattad. Samma grundsatser synas hafva gjort sig gällande i det af interpellanten omnämnda brittiska lagförslaget.

Rörande inflyttningen till Sverige visa de statistiska uppgifterna, att antalet inflyttade om året varit för tiden 1871—1880 2,958, för tiden 1881—1890 4,760 och för tiden 1891—1900 7,881. Högsta antalet uppnåddes 1894, då det uppgick till 10,425. Sedan 1871 har antalet immigranter således varit i stigande, men dock ingalunda nått någon anmärkningsvärd höjd.

Huruvida nu anledning förefinnes att frångå det system, som i förevarande hänseende 1860 antogs, och åter införa bestämmelser om reglering af och kontroll öfver inflyttningen, kan gifvetvis icke utan särskild ingående undersökning bestämdt sägas. Hvad man har sig bekant om inflyttningen gifver dock knappast anledning därtill, att sådana bestämmelser äro af behofvet påkallade. Man har hittills redt sig godt med den rätt att utvisa främlingar, som enligt hvad jag förut nämnt tillkommer regeringen och i vissa fall jämväl Konungens befallningshafvande. Gifvet är emellertid, att immigrationen förtjänar att med största uppmärksamhet följas. Skulle därvid förhållandena befinnas påkalla särskild lagstiftning i ämnet, böra naturligtvis åtgärder för sådan lagstiftnings åstadkommande vidtagas.

Härefter anförde:

Herr Hjärne: Herr talman, mina herrar! Jag får värdsamlingen tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för den välvilja, hvarmed han besvarat mina spörsmål, och för de värdefulla upplysningar, som han i samband därmed meddelat kammaren.

Af dessa upplysningar torde emellertid framgå, att vi, sedan den äldre stränga lagstiftningen blifvit afskaffad, för närvarande sakna fullt klara och för tidens behof fullt lämpade regler för de förhållanden, som kunna och antagligen skola uppstå till följd af utlänningars ökade inflyttning till riket. För mindre viktiga frågor än denna ha sedan 1860 kungl. kommittéer blifvit tillsatta och arbetat. Det är så mycket angelägnare att någonting i den vägen göres, som utlänningars inflyttning till riket kan antagas inom icke aflägsen framtid tilltaga mer och mer, därför att många länder och i synnerhet Förenta Staterna och säkerligen England, utöfver den lagstiftning, som är å bane, torde vidtaga ännu kraftigare åtgärder än hittills för att hindra invandringen från Östeuropa och speciellt

invandringen af östeuropeiskt arbetsfolk. Om denna lagstiftning vidtages och i den mån den vidtages är det tämligen klart, att, på grund af den starka folkökningen i östra Europa, denna östeuropeiska invandring kommer att så mycket mera vända sig till de närmare belägna europeiska länderna, som ännu hålla sina portar alltför mycket öppna. De sociala misshälligheter, som utan tvifvel därigenom komma att uppstå, måste naturligtvis förvärras och till och med föranleda förvecklingar i internationellt afseende. Vi ha ett liknande varnande exempel i de förvecklingar, som under senaste åren uppstått emellan italienska och inhemska arbetare i Frankrike.

Det kan ju icke komma i fråga, att vi skulle vilja stänga vårt land för den utländska invandringen vare sig ifrån Östeuropa eller annorstädes ifrån. Ty först och främst är det ett kännemärke för hvarje fri och själfständig stat, att en sådan stat gifver fullt skydd åt politiska flyktingar. Och denna rätt kunna vi omöjligen afsäga oss. Men naturligtvis måste vi utöfva denna rätt under sådan förutsättning, att sådana flyktingar strängt iakttaga våra egna lagar. Och det kan icke heller nekas främlingar att här i vårt land göra sig sin arbetskraft till godo. Det bör icke heller vara någon princip, som hos oss skulle häfdas.

Men det är att märka, att en sådan tillåtelse för utlänningar att här i Sverige söka sitt förvärf genom kroppsligt och annat arbete — en sådan tillåtelse måste alltid betraktas såsom ett gunstbevis af den svenska staten, icke såsom en rätt, som tillkommer utlänningar, och en sådan tillåtelse bör därför vara underkastad begränsning äfven med hänsyn till de motsvarande förmåner, som i andra länder kunna komma svenska undersåtar till godo.

Det är en mycket stor skillnad emellan att blott besöka ett främmande land och att där söka förvärfva sin utkomst i täflan med landets egna invånare. Då kunna hvarjehanda problem uppstå om den viktiga frågan, huruvida och under hvilka villkor sådana arbetssökande inflyttande kunna komma att upptagas såsom svenska medborgare med fulla rättigheter såsom sådana. Det ligger i landets intresse, att en dylik assimilering af främmande invandrare med landets egna inbyggare icke alltför länge fördröjes, om den öfver hufvud taget finnes böra äga rum, men det ligger också i landets intresse, att en sådan assimilering försiggår på ett fullt formellt juridiskt sätt i alla afseenden, så att icke hvarjehanda stridsfrågor komma att uppstå af ett slag, som hittills lyckligtvis varit för oss främmande.

Det torde vara alldeles klart, att afgörandet af frågor om sådana invandrare och det sätt, hvarpå de böra behandlas, icke får obehindradt öfverlämnas åt den enskilda företagsamheten, ty det är äfven för den enskilde arbetsgifvaren ett gunstbevis af staten att honom tillåtes använda främmande arbetskraft, och för en sådan tillåtelse bör staten uppställa vissa villkor, som jag nu icke be-

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

höfver närmare inlåta mig på. Jag vill påminna om, att vi redan haft vissa svårigheter på grund af regeringens slapphet i detta afseende. För några år sedan införskrefs till ett norrländskt sågverk ett antal ryska arbetare, som sedan drogo efter sig andra ryska landsmän af olika slag. Det torde vara allmänt bekant, hvilket uppseende dessa ryssars kringströfvande väckte i riket, och för myndigheterna hade det varit bekvämare att ha vissa regler att följa, för att i tid och redan vid gränsen förvissa sig om dessa personers identitet och näringsfång. I Ryssland skulle säkerligen icke svenska invandrare, de må nu ha varit arbetare eller andra, ha fått uppträda på samma sätt som dessa ryska arbetare, och de åtgärder, som våra vederbörande hade i detta afseende kunnat och bort vidtaga, torde hafva stått i fullständig öfverensstämmelse med den internationella reciprocitetens fordringar.

Under förhoppning att vår regering under de oroliga tider, i hvilka vi lefva, är betänkt att kraftigt sörja för landets intressen i denna maktpåliggande fråga, anhåller jag att ännu en gång få tacka herr civilministern för det svar han gifvit.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger, intresserar naturligtvis arbetareklassen i vårt land mycket, synnerligast därför, att den senaste invandringen af utländska medborgare till vårt land har hufvudsakligen bestått af arbetare, icke sådana arbetare, som hitrest, som man säger, på vinst och förlust för att här söka arbete och därmed förenad utkomst, utan sådana, som hitförskaffats genom från svenska arbetsgifvare utskickade agenter, hvilka i utlandet uppsamlat dessa. Det är ganska naturligt, att, när arbetare i vårt land på det sättet se sin arbetsmarknad kringskuren genom svenska arbetsgifvares tilltag, de känna sig i mer än ett hänseende missmodiga om möjligheten att slå sig fram i det land, som sett dem födas.

Denna fråga har framkallat åtskillig diskussion i landet, och man har förvånat sig särskildt öfver att från det socialdemokratiska hållet denna fråga förts fram först. Men från vårt håll hysa vi den uppfattningen, att det icke allenast är den grupp af samhällets medborgare, som i ett eller annat hänseende har inflytande på jorden och arbetsredskapen, som skall hafva tillfälle och rättighet att existera och utveckla sig, utan att landets lagstiftning bör taga hänsyn äfven till de samhällsgrupper, som äro hänvisade att sälja sin arbetskraft till den förstnämnda gruppen. Det är klart, att det skall väcka misstämning, att, när man har svensk arbetskraft för en aflöning af 20 öre per timme, man till och med inom industrien ej anser sig få arbetskraft *tillräckligt* billigt, utan ersätter denna arbetskraft, som aflönas med 20 öre per timme, med utländsk arbetskraft.

Verkningen utaf denna utländska arbetareimport har visat sig uti en sorglig tilldragelse just vid den arbetsplats, där man först

införskref utländsk arbetskraft, nämligen vid kaolinbruket i Skåne. Där aflönade man de svenska arbetarne med 20 öre per timme, men införskref redan 1903 ett antal utaf 70 galiziska arbetare. Dessa arbetare isolerade man fullständigt från de svenska. Man inhyste dem i ett särskildt uppfördt träskjul, hvars inredning var af sådan beskaffenhet, att vid ena sidan voro anordnade de sängar, som arbetarne skulle använda till sofplats. Lakan eller någonting sådant existerade icke i sängarne, utan endast halm och en filt. Vid andra sidan utaf detta träskjul hade man placerat det långa matbordet och vid sidan utaf detta matbord två rader bänkar. Det var möblemanget i en bostad, som sannskyldiga lutheraner i Sverige kunde bestå importerade katoliker — allt i afsikt naturligtvis att hafva arbetskraften till det minsta möjliga pris. Att ett sådant förfaringssätt skulle väcka missnöje hos de svenska arbetarne på platsen, *det* hade befälet på förhand förutsett. Därför hade man *uppslagit ett anslag på arbetsplatsen, hvilket förbjöd de svenska arbetarne att besöka de galiziska arbetarnes bostad, med hot om afsked, om de öfverträdde detta förbud.* De galiziska arbetarne skulle hafva en aflöning af, som man sade, två kronor om dagen, men det skulle afdragas 90 öre om dagen för kost och logis. Logiets beskaffenhet har jag redan angifvit. Kosten bestod af potatis, rökt fläsk och gröt, kokt på vatten. Bröd bestod man dem icke med i början. Det var en lyxartikel, som först sedermera kom till, när till och med de galiziska arbetarne icke ansågo sig kunna utföra ett så hårdt arbete, som var förenadt med deras anställning, utan att få bröd. De fingo då bröd, men bakadt med ytterst stor syrlighet — hvilket naturligtvis var afsedt att det skulle gå åt så litet som möjligt af denna dyra vara. Arbetarne på platsen betraktade denna import och denna behandling af den utländska arbetskraften såsom en från bolagets sida utförd gärning för att hindra organisationen utaf de svenska arbetarne och hindra möjlighet för dem att få något mera betaldt. Resultatet af detta bolagets åtgörande har, såsom jag förut nämnde, visat sig uti en sorglig tilldragelse, hvars slutakt nu antagligen kommer att utspelas inför domstol, och där de, som egentligen äro roten och upphovet till det skedda, naturligtvis sitta på *åklagarebänken*, och de, som äro offren för det skedda, sitta på *de anklagades* bänk.

Sedan skall jag med några ord beröra en annan sida af denna import, nämligen importen af arbetskraft till de skånska betfälten. Såsom skäl för importen af arbetskraft till de skånska betfälten har det särskildt framhållits den absoluta nödvändigheten att få tillräcklig arbetskraft, och otillräckligheten af svensk arbetskraft till hvilket pris som helst. Huru mycket man än vill betala, lyckas man icke få tillräcklig arbetskraft inom landet, säga betodlarne, och därför måste vi, för att hafva nytta af den jord, som vi äga, införskrifva utländsk arbetskraft.

Huru det förhåller sig med tillgången af arbetskraft skall jag

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

icke så noga inlåta mig på, men en sak skall jag be att få anföra, som antagligen inverkar på att det är så svårt att få arbetskraft till betfälten i Skåne. Vi erinra oss, att Småland har varit af-sättningsorten för arbetskraft till såväl de skånska betfälten som de danska, åtminstone delvis. Och ännu i denna dag afresa icke så få arbetare från Småland till Danmark. Från ett agentkontor eller städselkontor i Växjö har en agent skickat ut en skrivelse till en del arbetare, hvaruti han framhåller, att vid skånska herrgårdarne finnes det utomordentligt godt om arbete. Där, säger han, »kunna ni förtjäna mycket pengar. Jag har bref från inspektoren, att förra året på 6 månader förtjänade en ordentlig betpiga 270 kronor. Det är mycket snällt och hyggligt folk att arbeta under. Ni få bostad och ved till matlagning jämte madrass och filt gratis. Ni få börja med 1: 20 om dagen. Under skörden få ni 1: 45, och vilja ni hafva beting, få ni mera. Blifva ni sjuka, få ni fri läkarevård och medicin. Här är allt ordentligt och redligt och dessutom få ni den högsta förtjänst, som någon kan få. Då det regnar och är svårt väder, få ni arbete inomhus i magasin. Ni behöfva således icke, som på en del andra ställen, vara utan arbete då det regnar.» Från samma gård, hvarifrån man skickat ut denna blomstermålning, har jag lyckats få utdrag ur arbetskontraktet, som jag skall be att få meddela:

»N. N. från Västra Torsås af Kronobergs län antages härmed som arbeterska vid någon af Skånska sockerfabriksaktiebolagets gårdar Säbyholm, Marieberg, Hildesborg och Teckomatorp, under stundande sommar, mot följande villkor:

Arbeterskan tillförsäkras i dagaflöning för verkställdt fullgodt kvinnodagsverke från denna dag 1 krona, under den tid skördearbetet pågår 1 krona 25 öre.

Under senare delen af september samt under oktober månader lämnas hufvudsakligast »beting» vid rotfruktens upptagande och beredes vid detta arbete tillfälle till betydligt högre aflöning.

Arbeterskan erhåller fri bostad, med nödigt bränsle till rummets uppvärmning samt för matlagning. Madrasser samt sängfilt lämnas att kostnadsfritt begagnas af dem, som bebo gårdarnes lokaler.

Såsom säkerhet för uppfyllandet af ett stadigt arbete, förbinder sig arbeterskan, att af sin aflöning insätta å gårdskontoret minst *sjuttiofem öre i veckan*.

Kontrabok erhålles, däri införes det för veckan insatta beloppet, *men få dessa besparingar ej uppbäras förrän efter slutad betupptagning, såvida ej sjukdom eller annan af inspektorerna godkänd orsak nödgar arbeterskan dessförinnan lämna arbetet.*

Skulle arbeterskan före betupptagningens slut, utan godkänd giltig anledning, lämna bolagets gårdar, så utfås ej de insatta penningarne, utan komma då dessa att användas till hjälp åt sjuka eller behöfvande medarbetare.

Läkarevård och af läkare föreskrifven medicin erhålles vid sjukdomsfall kostnadsfritt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

— — — — —
Till detta kontrakt har man dock lagt ett slags bihang, som lyder så: »Vid Skånska sockerfabriksaktiebolagets egendom Säbyholm kontraktsevenligt anställda arbeterskan n:o ... erhåller efter slutad upptagning af årets hvitbetsskörd samt under villkor att hon samvetsgrant uppfyllt sitt arbetskontrakts bestämmelser en aflöningstillökning, beräknad från den 1 maj efter 20 öre för hvarje fullt för daglön verkställdt dagsverke, häri dock ej inbegripet betingsdagsverke.» I så måtto har således bolaget fullgjort de löften, som gifvits i det af agenten utsända cirkuläret. Vi skola emellertid ihågkomma, att det först och främst står, att arbeterskorna skola af sin aflöning insätta 75 öre i veckan och att utbetalandet af dessa insatta medel såväl som de 20 öre om dagen, hvilka tillkommit som påbröd, är en sak, som beror på inspektorens uppfattning, huruvida arbetaren ordentligt fullgjort sitt uppdrag eller ej. Detta förändrar betydligt förhållandena och ställer arbetarne i ett osäkerhetstillstånd, som gör att de icke gärna vilja taga arbete som erbjudes under sådana villkor.

Ett annat kontrakt, som afser priset för själfva rensningsarbetet, stipulerar följande: »Luckning, gallring och hackning 2 å 3 gånger, om så behöfves. Allt arbete skall vara väl utfördt, i rättan tid, noga och omsorgsfullt. Vid gallring får ej mer än en beta kvarstå i raderna med ett mellanrum af 8—9 tum, när de äro färdiggallrade. Allt arbete skall utföras efter min tillsägelse. För skötseln af ett tunnland sockerbetor med 1,600 kvadratfamnar till hvar tunnland betalas 25 kronor, när allt arbete är fullgjordt och af patron N. N. godkändt. Dessutom erhållas 4 kronor i respenningar» o. s. v. Såsom vi se, är det icke så mycket bevändt med den uppskrufning af arbetslönerna, som man påstått skulle vara rådande.

I ackordspris har man under det senaste året för upptagning af betor betalat från 1 kr. 75 öre ända till, under vissa förhållanden, 3 kronor för ruta, men det vanliga priset har varit 2 kr. 25 öre å 2 kr. 50 öre per ruta, ehuru på mycket styf lerjord kanske betalats 2 kr. 75 öre. Om man nu utgår från ett pris af 2 kr. 50 öre per ruta, så blir det enligt min beräkning omkring 40 kronor pr tunnland i aflöning för upptagandet af sockerbetorna, och tillägger man då för rensning 25 kronor, så blir resultatet icke så högt.

För att äfven något klargöra hvad man betalar till jordbruksarbetarne i allmänhet, oberoende af hvad som betalas i fråga om sockerbetorna, så skall jag tillåta mig föredraga en lönesedel vid en skånsk herrgård. Den lyder: »Drängen N. N. har blifvit antagen i min tjänst från den 24 oktober 1903 till den 24 oktober 1904 mot en lön af kontant 170 kronor. Stat: råg 682 kg., korn

Svar å
interpellation.
(Forts.)

638 kg., bränsle 3 lass bakris och 20 hektoliter kol, 1,200 sträckfamnar potatis, satta i gårdens jord, samt 2,6 liter söt mjölk och 3 liter skummjök dagligen. Fri bostad, liksom läkarevård och medicin, erhålles kostnadsfritt. Tre fridagar efter förut skedd tillsägelse och erhållet tillstånd af gårdens förvaltare. I städja har drängen emottagit 2 kronor.» Sedermera tillkomma några särskilda punkter af följande lydelse: »1:o Drängen är skyldig att hvarje morgon rykta hästar och gödsla i häststallet såsom bruket är vid gården. 2:o *Tjänstehjomsstadgan skall lända till fullkomlig efterrättelse.* 3:o *I arbetet skall drängen själf hålla sig med verktyg.* 4:o Under året skall han jämväl i tur och ordning på sön- och helgdagar tjänstgöra såsom stallvakt och vid påfordran utföra förefallande extra göromål emot då gällande daglön. 5:o *Hustrun skall, när så fordras, deltaga i mjölkning och andra vid gården förekommande göromål emot den ersättning, som vid gården är bruklig.* 6:o Drängen får ej utan tillåtelse hos sig inhysa främmande personer. 7:o Om drängen utan giltig anledning försummar arbetsdag eller *hustrun af skäl, som gården ej godkänner, underlåter att deltaga i mjölkningen, afdrages från den kontanta lönen så mycket som den dåvarande daglönen utgör eller gården får vidkännas för försummade mjölkningens utförande.* Uppför drängen sig under hela tjänståret till de styrandes fulla belåtenhet, insättes af gården i sparbank 10 kronor, med villkor att motsvarande belopp af honom själf insättes, dock får intet däraf uttagas under tjänståret. N. N. den 15 juli 1903. Gårdskontoret.»

Såsom vi här af finna, äro för jordbruksarbetarne i allmänhet lönerna icke uppskrufvade till sådan höjd, att man har anledning att säga, att det är lönernas storlek, som gjort att det är omöjligt för jordbrukarne att få tillräckligt med arbetskraft. Det är ju naturligt, att med så låga löner som de omnämnda arbetarne skola draga sig från jordbruket och dels söka sig till industrien och dels emigrera. Huruvida detta kan vara nyttigt för framtiden, lämnar jag därhän, och man kan visserligen för närvarande draga på smilbandet åt hvad jag anfört, men jag ber er, mina herrar, att söka sätta er in i de arbetares ställning, som tvingas att lefva under de förhållanden, för hvilka jag redogjort, och jag tror att I då skolen något nedstämman tonen och erkänna, att arbetarnes sträfvanen äro berättigade och att, då man kan få svensk arbetskraft till sådant pris, det är oberättigadt att importera utländsk arbetskraft.

Herr Hedin: Herr talman! Slutet af det anförande, som afgafs till svar på interpellationen, är i min tanke rätt betänkligt, därför att det röjer en afsikt hos vederbörande att vänta, till dess förhållandena icke längre hafva den karaktär, som de för närvarande hafva, ännu varande enkla och jämförelsevis lätta att lösa, och att dröja till dess måhända de olägenheter, som nu äro för

handen och på hvilka interpellanten fäst uppmärksamheten, tagit sådana proportioner, att man tvekar att göra vare sig det ena eller det andra. Det är nätt upp den oklokaste politik, som någonsin kan väljas. Om frågans beskaffenhet känna vi ju af egen erfarenhet och af erfarenheten från andra länder alldeles tillräckligt för att redan nu kunna göra utkast till en lagstiftning, som i regeringens hand lägger tillräcklig myndighet med hänsyn till de svårigheter, som kunna uppstå. Och behöfvas sedermera några tillägg eller några modikationer, så åstadkommas de lätt. Hufvudsaken i denna lagstiftning kan lika väl åstadkommas i dag som längre fram, lättare i dag än då svårigheterna tagit den karaktär, att man är färdig att rygga tillbaka just för de åtgärder, som blifva angelägnast.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Jag skall för öfrigt bedja att till alla delar få instämma med den ärade representanten för Upsala. Men jag vill till hans anförande göra ett tillägg rörande en synpunkt, som i mina ögon är af synnerligen stor vikt. Det är den, att hvad som kan vara ofarligt för en stor och mäktig stat kan vara mycket farligt för en svag stat. Den stora staten behöfver icke frukta en möjligen blifvande inblandning från en annan stats sida å de landsmäns vägnar, som i stort antal emigrerat från den staten till den förra. Det ställer sig emellertid något annorlunda för en sådan stat som Sverige. Det går an för den stora statens regering att tillbakavisa påståenden och klagomål, hvilka icke kunna af den svagare staten tillbakavisas utan att den riskerar påföljder däraf. Det är därför skäl att vi i tid, medan vi ännu kunna det, utan att däraf ytterligare svårigheter uppstå, vidtaga en lagstiftning, som nu är lätt och mot hvilken ingen kan hafva något att invända.

Det är alldeles riktigt, såsom den ärade interpellanten sade, att vi icke böra ställa oss afvisande mot alla invandringar till landet. När hit komma människor, som icke vilja begagna sin rätt på något otillbörligt sätt, böra de vara i tillfälle att här förskaffa sig sin utkomst, vare sig genom kroppsarbete eller på annat sätt. Men här gör jag också ett tillägg. Jag tror det vara riktigt, att man icke så alldeles oinskränkt genom en naturalisering åt sådana invandrare upplåter alla de rättigheter, som genom en naturalisering kunna vinnas. Ty det är ganska visst, att hit kunna invandra många personer, som funnit sig föranlåtna eller kanske tvungna att lämna sitt eget land och som icke med erhållande af den svenska medborgarrätten på samma gång förvärfva svenskt sinnelag och tänkesätt. Det kan blifva en mycket stor fara för ett litet land, t. ex. Sverige, som icke varit en fara för, låtom oss säga, England, som ju alltid är oåtkomligt, eller som icke varit en fara för Frankrike. Om i följd af politiska brytningar i någon europeisk stat hit skulle komma en stor invandring, frivillig eller icke frivillig, af låtom oss säga, de politiskt besegrade i ett annat land, är faran för handen. Vi kunna icke räkna

*Svar å
interpellation,
(Forts.)*

på, att dessa, om de än förvärfvat svensk medborgarrätt, skola se med svenska ögon och afväga sitt handlingssätt, t. ex. i tal och skrift, såsom den svenske mannen gör och känner sig böra göra. Jag tror därför, att ehuru visserligen naturaliseringsförordningen icke kan af en hit invandrad utlänning åberopas såsom den där skulle medgifva honom en rättighet att upptagas till svensk medborgare, när han uppfyller där stadgade villkor, det likvisst skulle vara skäl att i denna förordning införa restriktiva bestämmelser med hänsyn till det, som jag nyss nämnde. Och öfver hufvud taget tror jag det vore skäl att hela frågan, såsom jag tänker den ärade interpellanten och åsyftade, ju förr dess hellre toges under ompröfning. Det är bättre att förskaffa sig de vapen, man kan komma att behöfva, då ingen har någon anledning att protestera mot att man förvärfvar dessa vapen och håller dem i ordning, än att man väntar till dess det blir lika betänkligt att ytterligare uppskjuta en sådan åtgärd som att vidtaga densamma.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Med anledning af det yttrande, som den ärade talaren på ystadsbänken här hade, att vi borde sänka tonen, vill jag endast förklara, att jag tror att det vore rättast af honom att själf något sänka tonen, när han yttrar sig.

Hvad själfva den föreliggande frågan beträffar, är det för en hvar af oss lätt att förstå, att våra arbetare icke med glädje se att det kommer in i vårt land en del arbetskrafter från främmande länder. Men man måste å andra sidan besinna, hurudana förhållandena i verkligheten äro. Om det på något håll förefinnes brist på arbetskraft för skötande af en industri, måste man naturligtvis söka anskaffa erforderlig sådan. Den ärade talaren på ystadsbänken sade, att det för närvarande icke var någon brist på arbetskrafter i vårt land. Jag vet icke hur det ställer sig i det afseendet i öfriga delar af landet, men hvad Skåne beträffar, eftersom den ärade talaren särskildt fäste sig vid sockerbetodlingen, för hvars räkning en stor del af de utländska arbetare och arbeterskor, som i år inkommit, äro afsedda, vill jag blott nämna, att för omkring en timme sedan erhöj jag ett bref från en landbrukare där nerifrån, däri denne, hvilken tecknat sig för leverans af betor och därför sått sådana, anhåller att slippa blifva trakasserad, om han plöjer upp hälften af det betfält, som han sått, enär han icke kunnat skaffa tillräckligt med arbetskrafter för att sköta betorna. Detta är en illustration, som visar på ett motsatt förhållande till det, som den ärade talaren sade vara rådande. Och vi kunna vara öfvertygade om, mina herrar, att därest det verkligen funnes arbetskrafter, skulle man nog skaffa sig sådana, äfven om man måste betala dem dyrt, hellre än att plöja upp ett redan besädt betfält.

Hvad angår frågan om en lagstiftning med afseende å import af arbetare, vill jag visst icke motsätta mig någon sådan, i den

händelse att det kunde befaras, att dylik import skulle äga rum i så stor utsträckning, att möjligtvis förvecklingar däraf kunde uppstå. Någon anledning till farhågor i det afseendet har emellertid icke ännu yppat sig, ty i alla de fall, där hittills utländska arbetare och arbeterskor inkommit i vårt land, ha dessa skött sig utmärkt och icke på något sätt trakasserat hvarken våra svenska arbetare eller arbetsgifvarne eller andra. Skulle, som sagdt, importen af utländska arbetare blifva större, torde möjligtvis en lagstiftning härvidlag kunna vara till nytta, men detta är ju en sak, som framtiden får utvisa.

Jag håller således före, att de uttalanden, som den ärade talaren här gjorde, icke äro så alldeles riktiga.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! I anledning af herr Hans Anderssons yttrande ber jag att ännu en gång få betona, att jag i mitt förra anförande sade, att huruvida det saknades arbetskraft eller ej, därom ville jag icke bestämdt uttala mig, men att om så vore fallet, såg jag anledningen därtill ligga i de löner, som utbetalats till arbetarne. Om nu en betodlare kommer med en begäran om att få upplöja t. ex. hälften af sitt betfält, kan det ju hända, att detta delvis beror på den strid, som utkämpats mellan sockerbetsodlarne och sockerbruken, hvilken strid kunnat hafva till följd, att betodlarne varit osäkra om, huruvida de skulle odla betor eller ej i år, och därför icke i tid skaffat sig tillräckligt med arbetskrafter. Det har i alla fall icke någon stor betydelse för denna fråga i dess helhet, huruvida en arbetsgifvare i ett gifvet ögonblick varit i saknad af arbetskrafter.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren yttrade sig först om de industriella förhållandena, och då tänkte jag icke här uppträda, enär jag icke är tillräckligt inne i desamma, men så talade han äfven om jordbruksförhållandena, och då jag varit jordbrukare i många år, kan jag icke med tystnad förbigå hvad han här i det afseendet behagade säga.

Den ärade talaren yttrade bland annat, att jordbrukarne icke äga rätt att importera arbetskrafter ifrån utlandet, ty om de ville höja lönerna för sina arbetare, kunde de få arbetskrafter inom landet. Om emellertid herr Thorsson ville försöka sig på att taga upp betor, skulle herr Thorsson finna, att detta är ett mycket styft arbete, och jag kan försäkra herr Thorsson, att vi jordbrukare kunna icke i närvarande stund skaffa tillräckligt med arbetare därför, emedan de icke vilja vara med om sådant arbete. Det finnes en hel del personer, som sitta inne på sina rum, och fastän de äro nöjda med den aflöning, som jordbrukarne bjuda dem, vilja de ändå icke åtaga sig det styfva och hårda arbetet med betornas upplöckning. Hvad nu betäffar det att jordbrukarne skulle, såsom herr Thorsson sade, kunna höja arbetslönerna, vill jag endast fram-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

hålla, att jordbrukarne äfven måste se på inkomstsidan och därför icke kunna höja lönerna i det oändliga, utan måste se till, att de icke betala ut mera än de få in. Det olyckliga här vid lag är, att jordbrukarne icke kunna betala så höga löner som industriidkarne, och detta skall herr Thorsson lätt nog finna, om han vill göra sig besvär med att ta reda på, huru förhållandena gestalta sig ute på landsbygden. Vi måste där mången gång sköta vårt jordbruk med blott gubbar och pojkar. Den tid är förbi, då man kunde få se stora, kraftiga arbetskarlar arbeta med jordbruk; sådana arbetare finner man här i Stockholm antingen stå på Norrbro och se på, hur de fiska i strömmen, eller också hålla på med att nedlägga spårvagnsskenor eller dylikt arbete. Men från jordbruket ha de försvunnit, och dock är jordbruket vårt lands modernäring och därjämte den näring, som tarfvar de allra bästa af folkets arbetskrafter.

Dessutom läste herr Thorsson upp ett kontrakt för att visa, huru arbetarne på landsbygden ha det. Men de, som äro stadsbor och sitta i all välmåga och lyx, kunna icke rätt bedöma förhållandena på landsbygden. De veta icke, hur enkel och tarflig dess befolkning är och huru små fordringar den har i jämförelse med invånarne i en stad. I det kontrakt, som herr Thorsson läste upp, stadgades en lön å 170 kronor. En sådan lön är emellertid i min hemtrakt en redan öfvervunnen ståndpunkt. Där måste vi betala en arbetare 200 å 250 kronor. Men därvid måste man komma ihåg, att en arbetare på landet har fri bostad och fri vedbrand, och detta motsvarar i Stockholm 2- å 300 kronor för bostaden och minst 100 kronor för vedbrand, så att i jämförelse med t. ex. Stockholmsförhållandena äro jordbruksarbetarnes löner icke så obetydliga. Vidare vill jag tillägga, att på landet finnes större tillfälle till extra arbetsförtjänst. Sålunda kan i min hemtrakt hela familjen, äfven små barn, förtjäna ganska mycket just på betplockning, så att när lördagen kommer, blir den förtjänst, som familjen i sin helhet intjänat under veckans lopp, ganska afsevärd.

Jag har velat påpeka detta för att visa, att under nuvarande förhållanden kunna de, som odla betorna, icke få tillräckligt med arbetskrafter, icke så mycket därför att de betala för litet i förhållande till det arbete, som utföres, utan därför att arbetet är så beskaffadt, att arbetarne icke vilja sysselsätta sig med detsamma. Vi kunna naturligtvis icke taga en murare från staden, som vill ha 10 kronor om dagen, och låta honom plocka betor, utan vi måste nöja oss med billigare arbetskrafter, såsom fruntimmer och barn. Jag vill göra herrarne uppmärksamma därpå, att förr i tiden kunde ett fruntimmer på landet icke förtjäna mer än 75 öre om dagen, medan hon nu åter, om hon är rask och ordentlig, kan förtjäna 2 å 3 kronor om dagen, och detta är ju en betydlig skillnad. Men med en sådan aflöning kunna vi icke locka arbetare, som i staden förtjäna sina 4 å 5 kronor, att gå ut och plocka betor.

Jordbrukarne kunna icke betala sina arbetare så höga löner, som arbetarne i staden kunna få, men de måste i alla fall ha arbetsfolk.

Jag har velat utala detta, emedan det af herr Thorssons yttrande framgick, att vi landtmän skulle förtrycka arbetarne och göra allt möjligt för att hålla dem nere genom att gifva dem så låga löner som möjligt och logera dem så dåligt som möjligt. Det är detta som jag här velat protestera och bestämdt protesterar emot. Jag tror, att äfven vi jordbrukare inse, att vi böra med aktning och tillgifvenhet behandla våra arbetare. Men ett är att vilja och ett annat att kunna, och såsom förhållandena nu äro, kunna icke jordbrukarne gärna betala samma aflöning som industriidkarne åt arbetarne.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Det är alldeles gifvet, att den nu förevarande frågan är en mycket ömtålig fråga, emedan den gäller förhållandet mellan den, som skall betala, och den, som skall ha betaldt för ett arbete. Då jag för några dagar sedan i denna kammare hörde herr Thorsson framställa sin interpellation, tänkte jag på, hur det skulle ha sett ut i vårt land, om i Amerikas representation framställdes en dylik interpellation, och om man där kunnat göra sådana anspråk gällande, att t. ex. svenska arbetare icke hade fått importeras till Amerika. Jag tror, att denna import eller invandring har varit till nytta för Amerika, ty detta land har utnyttjat dessa svenska arbeidskrafter. Men därjämte har den öfverproduktion af arbeidskrafter, som en tid fanns här i vårt land, på det sättet blifvit realiserad. Denna invandring till Amerika af svenska arbetare har således varit till nytta för båda länderna. Det synes mig, som om man borde utgå från den synpunkten, att jorden är danad för människorna att bo på, och att inga vissa gränser finnas utstakade för dem, utan att de böra så vidt möjligt hafva frihet att söka sin utkomst där de bäst kunna få den. Jag har härmed icke velat säga, att det icke i detta afseende skulle kunna behövas någon lagstiftning, men jag tror, att om lagstiftningen skall taga itu med en dylik import af utländska arbetare, bör det ske ganska varligt.

Man har här sagt, att arbetslönerna på landsbygden äro så oskäligt låga, och det var egentligen med anledning därpå som jag begärde ordet. Jag vill icke sysselsätta mig med arbetarne och arbetsgifvarne där nere i Skåne eller med den betodling, som bedrifves där nere, ty jag är icke hemma på det området, utan jag vill endast nämna något om arbetsförhållandena inom Värmland, hvilka jag bäst känner till. I Värmland har för närvarande en dräng, som tjänar för lön och som är ur bevaringsåren, 250 och till och med 300 kronor i lön och allting fritt, d. v. s. husrum, mat, tvätt och mera sådant. En sådan tjänare kan, så vidt jag förstår att bedöma saken, bestämdt lägga ihop 150 kronor om året och därutöver, om han vill. Han behöfver icke använda mer

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

är 150 kronor om året till kläder och andra extra utgifter, om han lefver ordentligt. Jag försäkrar herrarne, att af de hemmansägare, som betala dessa löner, högst få lägga ihop 150 kronor om året. Sammalunda är det med tjänstepigorna. De hafva från 100—150 kronor i lön om året. Äfven de kunna, om de vilja, lägga ihop litet af sin lön hvarje år. Då tidsförhållandena äro sådana, att en arbetare kan bilda sig ett litet kapital under årens gång, bör man icke klaga för hårdt. Det är ju gifvet, att då en sådan åsikt gör sig gällande, att man icke besinnar, att en arbetsgifvare icke kan betala mer än att det nätt och jämnt går ihop för honom, och att man bara tänker på, att han skall betala allt högre och högre lön utan att man bryr sig om, hvarifrån arbetsgifvaren kan taga penningarne, följden blir den att de jordbrukare, som icke kunna betala de löner och arbetspris, som äro gällande inom industrien, helt enkelt få blifva utan arbetare. Jorden blir då dåligt skött, och det blir naturligtvis en nationalförlust. Jag har hört jordbrukare, som sagt, att det är bättre, att man sköter hälften af sin jordegendom eller så mycket man hinner och lägger igen återstoden till betesmark, ty man har större inkomst på det än att betala så och så stora arbetslöner. Om det kommer därhän, att det blir en sådan brist på arbetskrafter, eller om det fortsätter så, som det nu varit under senare åren rörande tillgången på arbetare, går det utan tvifvel så, att jordbruket icke kan skötas så som det bör skötas, där det finnes arbetskraft.

Jag har härmed icke velat inblanda mig i betstriden och tala om arbetsförtjänsten i Skåne, vare sig lönen där är för hög eller icke. Det vill jag icke döma om. Jag talade emellertid för en stund sedan med en person från Småland, och denne sade, att där betalade man 125 å 140 kronor för sex månader åt en jungfru, och likväl begifva sig pigorna ned till betodlingsdistrikten, så att det är nästan omöjligt att få en jungfru i Småland. Jag tror sålunda icke att smålänningarne äro emot att betodlarne taga in arbetare utifrån, så att de kunna få hafva sina pigor kvar hemma för att sköta jordbruket.

Jag har härmed endast velat påvisa, att här finnas två olika åsikter, som göra sig gällande. Lagstiftningen kan icke tillgodose båda dessa. Jag har icke något vidare att tillägga.

Herr Thorsson: Friherre Barnekow påstod, att man betalade arbetarne så utomordentligt mycket och att jordbrukarne betalade dem de högsta arbetspris, som kunde betalas, men att det icke är möjligt att få några arbetare till jordbruket. Ja, den sången tror jag, att man sjungit i 60 å 70 år. Jag tror äfven att, när man betalade arbetaren 75 öre om dagen, man var af den uppfattningen, att denne hade det utomordentligt bra. När man skall betala en arbetare, går man alltid ut ifrån, att man kan fordra ett dagsverke af arbetaren för lägsta pris, men skall man lämna honom

en kappe säd, skall han betala efter högsta pris. På så sätt går afräkningen till.

Herr Jansson i Krakerud frågade, hur det skulle sett ut i Sverige, om Amerika hade åstadkommit en sådan lag, som jag med min interpellation försökt få fram. Jo, herr Jansson, då skulle vi nu ha sluppit bry våra hufvuden, huru vi nu skola få hit folk. Det är ju till och med en ledamot i kammaren som satt i fråga, att vi skulle bevilja statsanslag för att få tillbaka de svenskar, som emigrerat. Med den interpellation, som jag framställt, afsåg jag icke att förhindra immigrationen, utan att förhindra att man importerade kontraktsbundna arbetare från andra länder, ty dessa arbetare äro under alla förhållanden öfverlämnade åt arbetsgifvarnes godtycke. Det var detta jag ville förhindra.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag tror, att man har uppblåst denna fråga till vida större dimensioner än hvad den i verkligheten har. Jag tror icke, att det är skäl uti att, såsom från ett håll är försökt, konstituera Andra Kammaren till en domstol, ty för att fälla ett domslut måste man höra båda parterna, men Andra Kammaren har i detta fall icke hört någon.

Det är af den första interpellanten gjordt en jämförelse mellan invandringen till Amerika och invandringen hit. Det är dock en stor skillnad mellan importen af arbetare hit och invandringen till Amerika. Den senare afser en vistelse därstädes för många år, oftast för lifvet, men invandringen till Sverige af galiziskor afser endast en kort tid, vanligen sex månader, eller så lång tid, som erfordras för att få betorna ur jorden.

Det nämndes, att dessa galiziskor skulle hafva blifvit isolerade på ett ställe i Skåne. Det vill jag icke bestrida. Jag vet, att de blifvit isolerade på andra ställen just på grund af sin olikhet med oss i språk, i tro och i sedligt hänseende. Jag känner till ett par ställen, där det varit infördt för sockerbetornas skull galiziskor till ett par hundratal. Dessa voro antagna genom ombud på kontrakt. Hvar fjortonde dag kom det dit en katolsk präst och en kontorist, den ene för att sköta deras religiösa behof och den andre för att sköta deras mellanhafvande med jordbrukaren. Kontoristen var en opartisk man. Han tog emot deras öfverskott och placerade detta i en bank, där de sedan, när deras arbete var slut, utfingo de insatta beloppen. Långt ifrån att dessa galiziskor voro obehagliga, voro de till den grad ordentliga, att när de slutat arbetet klockan 8 på aftonen, därpå vid musik på egen fiol haft en halftimmes dans och så någon ville komma och träda dem för nära, svaret blef helt enkelt en kraftig örfil, som small, och mannen stod på hufvudet.

En gång uppstod det strejk bland de svenska arbetarne. Man tyckte att det var för svårt att lägga upp en kanal genom en styf lerjord, men när dessa galiziska flickor slutat den första bet-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

luckningen, fingo de spadar och utförde arbetet på kanalen lika bra som andra. Det var icke något tal om att en enda af dem, så långt mitt minne räcker, stannade i Sverige. Det berodde dels på språket dels på religionen. Det är i det fallet icke någon anledning att befara en konflikt med främmande makt, utan de komma hit för att få sitt arbete, och de gå härifrån med en aflöning, som för dem är stor och som för jordbrukaren är hvad denne kan betala. Jag vill påpeka för herrarne och särskildt för den, som talade om att jordbrukarne kunna betala sina arbetare mera, att detta måste vara beroende på hvad sockerbruket betala för betorna. När priset är högt, kan jordbrukaren betala mera. När sockerbetorna betalas lågt, måste jordbrukaren betala lägre. Jordbrukaren står ändå alltid den risken, att skörden kan gifva honom mycket olika inkomst och att, om det blifver en sämre skörd, han kan förlora, äfven om han har tillgång till billig arbetskraft.

Det nämndes, att det skulle behövas en lagstifning i ämnet. Jag vill icke bestrida det. Man kan göra åtminstone så mycket, att man får trygghet mot internationella förvecklingar, men jag vågar ifrågasätta, om det vore lämpligt att lagstifningen skulle gå derhän, som man yrkat, att jordbrukaren skulle kontrolleras med hänsyn till hvilka arbetare han får taga. Det vore, tror jag, att gå alldeles för långt.

Herr Hedlund: Jag kan icke se någon väsentlig olikhet emellan den invandring, hvarom vi här hört talas från tvenne håll, och den kulihandel, hvarom man hör talas från andra världsdelar. De hit införda arbetarne äro af främmande stam, tro och språk, precis som kulis. Deras tanke är icke att stanna här. Om de haft tillfälligt arbete, resa de tillbaka efter de månader, hvarunder de här varit sysselsatta, och om de haft stadigvarande arbete, vända de hem till sig, alldeles som kulis, sedan de lagt ihop några besparingar. I detta särskilda förhållande ligger, förefaller det mig, en anledning till att staten icke blott af politiska, utan äfven af sociala skäl skall följa denna rörelse med vaksamma ögon.

Ett skäl, som alltid anföres för våra skyddstullar, är ju, att de svenska arbetarne därigenom tillförsäkras arbete. Det gör icke något, om man får betala mera för sina lifsförnödenheter, då man också får högre lön. Mig förefaller, att denna protektionistiska frihandel med afseende på importen af arbetskraft står ganska mycket i strid mot dessa skäl, som så gärna anföras till förmån för tullskyddssystemet.

Vår skånska sockerindustri är fast sammansluten i en ring, hvilken är i stånd att tillgodogöra sig tullgränsen ända till det yttersta. Ifall denna sockerindustri kommer att åtminstone delvis, så mycket den kan, göra sig oberoende af de besvärliga betodlarne genom att den själf köper jord och till sist tager sig för att odla jorden icke med svenska utan med främmande arbetare,

då blir det icke mycket nationellt kvar hos denna industri. Jag tror, att det vore högeligen önskvärdt, om regeringen följde detta med vaksamma ögon. En konsekvens af tullskyddssystemet är utan tvifvel, att antingen skall ett särskildt tillstånd lämnas för hvarje gång som en import af arbetskraft äger rum, efter undersökning i hvad mån det verkliga behöfs, eller också att man måste, precis i öfverensstämmelse med tullskyddet, fastställa en viss minimilön för utifrån importerade arbetare.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag hade från början icke tänkt blanda mig i den här diskussionen, men här hafva åtskilliga saker framkommit, som nödga mig därtill.

Jag tror i likhet med de fleste talare här, att det nog kommer dagar, då det kan vara godt att hafva en ordentlig invandringslag, men jag tror icke, att jämförelsen med Amerika är på sin plats.

Amerika gläder sig öfver invandringen af alla möjliga dugliga och ordentliga arbetare. Men Amerika motsätter sig invandring af utfattiga personer, som falla det allmänna till last, motsätter sig invandring af brottslingar, som äro dömda i sitt fädernesland, och motsätter sig invandring af sådana, som äro behäftade med smittosamma och obotliga sjukdomar. Det utvandrarebolag, som tillåter sig att dit öfverföra sådana personer, får föra dem tillbaka utan någon ersättning. Alla emigranter undersökas i sanitärt och ekonomiskt afseende, då de komma till Amerika, och det är ofta en ganska vidlyftig och grundlig undersökning. Men alla friska och dugliga och med några dollars försedda arbetare få komma in, och Amerika gläder sig åt dem, ty Amerika har funnit att de äro en nationalvinst. Denna invandring har också varit en sådan vinst, mina herrar, ty det är den, som gjort Amerika till hvad det nu är. Denna samling af de bästa arbetskrafter — om jag så får säga — från hela världen har gjort, att Amerika i afseende å industri och arbete i allmänhet till den grad stigit, att de amerikanska industriidkarne trots de höga arbetslönerna, trots de långa afstånden, trots de dyra mellanhänderna och trots de höga tullmurarne i Europa, likväl nu uppträda på den europeiska marknaden och äro i färd med att kväfva den europeiska industrien. Hvad beror detta på? Jo, det beror, såsom jag nyss sade, på de dugliga arbetskrafter, som samlas i Amerika; men det beror också därpå, att dessa arbetskrafter där användas på ett helt annat sätt än här.

År 1901 utkom i Washington ett arbete, angifvande medelaflöningen för de särskilda ländernas arbetare. Man ser där, att en amerikansk arbetare, öfver hufvud taget, trots det att han per dag har så mycket mer än en europeisk arbetare, likväl icke åtnjuter mer än 17 % — 17 cent på dollarn — af värdet af det han producerar, under det att i Europa motsvarande aflöning går till 25 å 35 procent. Det är under sådana förhållanden klart, att den europeiska industrien måste gå under, om man icke tillser, att de

Svar å
interpellation.
(Forts.)

arbetskrafter, som finnas, blifva utnyttjade på ett bättre sätt. Men att göra så kallas här i Europa för utsvettningssystem, och den, som försöker det, blir utsatt för de förfärligaste invektiver från alla håll.

Hvad England beträffar, veta ju herrarne också, att invandringen där sker under helt andra förhållanden än här i Sverige. England vill i sina kolonier i allmänhet och framför allt i Canada hafva så många invandrande arbetare, som det är möjligt att få, och för det ändamålet utsändas agenter i hela världen för att samla arbetskrafter.

I vårt land är det icke något, som hindrar arbetarne att utvandra för att söka bättre arbetsförtjänst i främmande land. Detta anser jag vara alldeles tillbörligt, emedan jag tror, att hvarje människa bör hafva rättighet att söka sig arbete där, hvarest hon tror eller vet, att hon kan få det bättre, än hon har det på den plats, där hon står. Jag tror icke, att man gör folket eller landet något gagn genom att försöka på konstlad väg motarbeta detta.

Men är det tillåtet för arbetarne att söka sig ut till främmande land för att vinna bättre utkomst, då må det också för arbetsgifvarne vara tillåtet att i främmande land se sig om efter behöfliga arbetskrafter. Jag kan icke förstå, att det ena skiljer sig i något afseende från det andra. Jag förstår mycket väl, huru det kommer att utveckla sig. Jag tror, att det icke kan utveckla sig mer än på ett sätt. Det har kommit derhän i vårt land, att en arbetsgifvare har fasligt litet att säga öfver sina arbetare. Han får icke antaga arbetare och icke dirigera arbetet så som han vill, utan det är s. k. förtroendemän, som komma och blanda sig i detta och skjuta undan arbetsgifvaren. Jag känner en arbetsgifvare här i Stockholm, som hade ett stort arbete, ett byggnadsarbete, och som hade hyrt ut lägenheter i nybygget till den 1 oktober ett år. Men arbetet gick så långsamt, att han var orolig, att det ej skulle blifva färdigt i rätt tid, hvarför han dagligen gick och såg till sitt bygge. Men en vacker dag kommer en deputerad från arbetarne till honom och säger: »vi tycka icke om, att ni går här; ni har här ingenting att göra.» Det är ju klart som solen, att om en arbetsgifvare skall vara underkastad sådant, måste han ha rätt att se sig om efter arbetare på annat håll. Jag vet en annan arbetsgifvare här, en byggmästare. Han hade ett bygge på söder för några år sedan. Då han kommer dit en dag, får han se murarne sitta på ställningarne och göra ingenting. »Hvarför göra ni ingenting?» frågar han då. »Jo», svaras det, »brukkäringarne hafva gått bort för att dricka kaffe.» Då arbetsgifvaren därefter träffade gummorna, sade han till dem: »Jag vill icke hindra er från att gå bort och dricka kaffe, men ni behöfva väl icke gå alla på en gång, så att murarne skola behöfva sitta sysslolösa på ställningarne.» Dagen därefter kom en af arbetarne till honom och sade: »ni har förolämpat brukkärningarne, ni måste be dem om ursäkt.» Och

då han icke ville göra detta, gingo de alla ifrån arbetet. Är det underligt under sådana förhållanden, att arbetsgifvarne se sig om efter arbetare från andra håll, så att de själva kunna få dirigera sitt arbete. Är detta underligt? Nej, det är verkligen icke underligt, utan det är tvärtom ganska naturligt. Men nog förstår jag, att det kan förarga »förtroendemän», som äro vana att föra järnspiran och hungerpiskan öfver arbetarne, och som se sin makt mot arbetsgifvarne brytas genom tillkallande af andra arbetare, som ej underkasta sig deras spira.

Ja, jag skall icke säga något mer i denna sak. Jag skall endast sluta med hvad jag började, att jag tror, att den tid kan komma, då det kan vara godt att ha en invandringslag i Sverige; men icke tror jag att det duger att jämföra invandringen till vårt land med invandringen till sådana länder som Amerika och de engelska kolonierna.

Herr Olsson i Heden: Herr talman! Jag hade icke tänkt att begära ordet i denna fråga, men då här ha lämnats uppgifter angående jordbruksförhållandena, som jag anser icke öfverensstämma med förhållandena i min hemtrakt, har jag ansett mig skyldig att lämna några upplysningar i det afseendet.

I min hemort har en statare 250 à 300 kronor i kontant lön, därjämte har han 800 kilo råg och antingen potatis eller korn samt mjölk, fri bostad och bränsle, inalles motsvarande 7 à 800 kronor om året. Det är gifvet, att arbetarne söka att förbättra sin ställning, liksom att arbetsgifvarne söka att skaffa sig arbetskrafter på billigast möjliga villkor, och detta anser jag icke böra förtänkas någondera parten. Vi, som ha förtroendeuppdraget att sitta här i riksdagen, böra icke ensidigt se på en enda klass intressen, utan vi böra tänka att det är lika nödvändigt för landet, att såväl arbetsgifvare som arbetare, det må nu vara jordbruksarbetare eller industriarbetare, verkligen kunna existera. Båda parterna böra hjälpa och stödja hvarandra, ty blott därigenom befrämjas bådas bästa. Man bör icke här föra ett sådant språk, att man ytterligare ökar den brist på förståelse mellan arbetsgifvare och arbetare, som ute i landet på så många ställen vill göra sig gällande.

Jag blef förvånad öfver de siffror, som herr Thorsson här anförde, men jag vill framhålla, att när man vill anföra siffror för att belysa ett förhållande inom landet, bör man vara lika angelägen om att anföra fördelaktiga siffror som ofördelaktiga, ty det är väl ändå icke lämpligt att endast påvisa de mest afvita förhållandena och endast taga hänsyn till dem. Jag tror, att man kan påvisa andra förhållanden, som äro rent af fördelaktiga för dem, för hvilka han här gör sig till målsman. Det är väl icke något fel hos landtbrukarne att icke kunna lämna högre löner än de nu göra. De kunna ju knappast existera ändå på sitt jordbruk och deras lott kan icke sägas vara afundsvärd. Om de äro i en sådan

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

situation, att de endast med största flit och möda kunna sköta sina jordbruk och endast ha nödortfigt bärgning af desamma, så har man väl icke därför någon anledning att klandra dem. Vi böra icke söka kasta någon otillbörlig skugga vare sig på jordbrukarne eller andra, ty om vi tänka på, huru hvar och en sköter sina kort för att bevaka sina egna intressen, så kunna vi icke säga att arbetsgifvarne, af hvilken kategori de vara må, uppträda mera hänsynslöst mot arbetarne, än arbetarne mot dem.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att vi kommit väl långt ifrån det ämne, som vi här egentligen skulle behandla. Ett par talare ha föranlett mig att begära ordet och här yttra några ord i denna fråga.

Friherre Barnekow sade, att man icke gärna kan begära, att t. ex. en murare skulle gå ut och arbeta på betfälten, när han kan få 10 kronor om dagen i staden. Jag skall icke uppehålla tiden länge, utan ber blott att få säga ifrån, att murarnes aflöning för närvarande är högst 60 öre i Stockholm och i Skåne endast 40 öre. I Malmö och Lund m. fl. städer betalas 45 öre i timmen, och med en arbetstid af 10 timmar om dagen blir det ingalunda några 10 kronor. Jag vet, att många af murareförbundets medlemmar arbeta på betfälten, och att ännu flere arbeta på sockerfabrikerna under betkampanjen.

En annan ärad talare, talaren på gäflébänken, kom med ett påstående, som jag anser icke böra stå oemotsagdt i kammarens protokoll. Han sade nämligen, att på en arbetsplats arbetarne hade förbjudit arbetsgifvaren att komma dit hvarje dag och se på arbetet. Jag kan för min del absolut icke tro, att detta är sant, och jag hemställer till herr Waldenström, att han lämnar mig uppgift om huruvida det var murare, som utfärdade ett dylikt förbud, och hvar denna arbetsplats fanns. Jag vill icke att kammarens tid skall upptagas af denna sak nu, utan jag kan ju få dessa upplysningar af herr Waldenström personligen. Om det skulle vara som han sagt, skall jag göra hvad i min förmåga står för att få en rättelse till stånd, men, som sagdt, jag tviflar på att hans uppgift var sann.

Han anförde äfven ett annat fall, där en byggmästare — han tillade visserligen för något år sedan — blifvit utsatt för strejk af sina arbetare därför att han icke ville be »brukskaringarna», som herr Waldenström uttryckte sig, om ursäkt. Det kan ju hända, att något dylikt inträffat, men förhållandena ha genom organisationens ingripande i det afseendet ändrats, så att numera vill jag på det bestämdaste påstå, att det omöjliga kan förekomma.

Beträffande själfva den fråga, som nu föreligger, vågar jag icke för min del säga, om det finnes tillräckligt med arbetskraft eller ej för det svenska jordbruket, men jag vill med bestämdhet påstå, att det i Sverige finnes tillräckligt med arbetskrafter både för industrien och för jordbruket. Frågan är blott att få dessa

arbetskrafter till just de platser, där de behöfvas. Jag tror, att en mycket stor anledning till den brist på arbetskrafter, hvaröfver landtbrukarne klaga, är att söka i den uppfattningen, att det anses vara en skam att vara bonde och en skam att vara dräng. Så länge den uppfattningen finnes, kunna vi icke gärna tänka oss, att förhållandena skola blifva bättre. Våra landtbrukare taga själfva af stånd ifrån sina tjänare. Det är numera icke modernt att husbonden äter vid samma bord som tjänarne, hvilket bruk var allmänt för en del år sedan, åtminstone i Skåne — huru det förhåller sig i det afseendet på andra platser, känner jag icke till och vågar därför icke yttra mig om den saken. Förr rådde alltid ett visst patriarkaliskt förhållande mellan tjänare och husbönder, men det har nu försvunnit och, mina herrar, jag ber er vara öfvertygade om, att i den omständigheten ha vi att söka en af de största orsakerna till, att arbetarne lämna jordbruket och gå öfver till industrien. Därtill kommer tjänstehjonsstadgan, som sätter tjänaren i en ytterst beroende ställning till husbonden, och det är därför icke vidare angenämt eller intressant att vara tjänare i våra tider. Låtom oss göra det bästa för att ändra förhållandena i detta afseende, och låtom oss söka att ena land och stad, så att vi icke göra skillnad mellan industriarbetare och jordbruksarbetare, utan må vi låta dem alla vara människor och medborgare och anses såsom sådana. Om så sker, tror jag att det skall blifva till nytta för såväl samhället som de olika näringarnas utföware.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

§ 3.

Ordet begärdes ånyo af

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Carlheim-Gyllensköld till mig framställt följande spörsmål:

1:o. Hvad är orsaken, att Kungl. Maj:t icke till 1904 års riksdag äskat anslag till uppförande af ett nytt hospital i Säter?

2:o. Kan Riksdagen innevarande år eller först år 1905 emotse kungl. proposition om anslag till byggande af ett nytt hospital i Säter?

Med anledning häraf skall jag lämna en redogörelse för behandlingen af frågan om den hospitalsanläggning, som i interpellationen afses.

Genom nådigt bref den 13 juni 1902 anbefalldes medicinalstyrelsen att tillsätta en kommission med åliggande, bland annat, att föreslå en med hänsyn till såväl belägenheten i förhållande till redan befintliga anstalter för sinnessjuka som ock områdets naturliga beskaffenhet, terrängförhållanden, vattentillgång, närheten till något kommunikationscentrum m. m. lämplig plats för en ny anstalt för sinnessjuka, beräknad för högst 800 patienter, låta utföra karteskisser, utvisande det föreslagna områdets belägenhet samt

*Svar å
interpellation.*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det ungefärliga läget af de för anstaltens behof nödiga nybyggnader, verkställa utredning af förhållandena beträffande vattentillgång och aflopp, uppgöra beräkning af kostnaderna för förvärfvandet af för anstaltens behof lämpadt jordområde äfvensom för öfrigt meddela möjligen erforderliga, af andra i samband med ofvan nämnda frågor stående förhållanden.

Denna kommission inkom den 5 augusti 1903 till medicinalstyrelsen med betänkande, hvori af kommissionens majoritet (3 ledamöter) föreslogs, att det nya hospitalet skulle förläggas å den kronan tillhöriga Sätters kungsgård i Dalarne, medan minoriteten (2 ledamöter) förordade en plats i närheten af Falun.

Medicinalstyrelsen afgaf den 12 augusti 1903 underdånigt utlåtande och föreslog hospitalets förläggande till Sätters kungsgård.

Med anledning därpå, att kungsgården står under domänstyrelsens förvaltning, remitterades ärendet den 13 augusti 1903 till nämnda styrelse, som, efter det ordsmyndigheterna blifvit hörda, den 30 november 1903 inkom med underdånigt utlåtande.

Ärendet föredrogs därpå den 11 december 1903 inför Kungl. Maj:t, därvid medicinalstyrelsen anbefalldes att med biträde, där så erfordrades, af särskildt sakkunnige, hvilka styrelsen skulle äga tillkalla, uppgöra och till Kungl. Maj:t afgifva fullständigt, af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till ett å Sätters kungsgård och därintill gränsande mark förlagdt hospital.

Den 15 mars 1904 inkom medicinalstyrelsen med förslag i nämnda hänseende, hvilket förslag samma dag remitterades till öfverintendentsämbetet; och inkom ämbetet den 31 mars 1904 med underdånigt utlåtande.

För genomförande af detta förslag erfordrades emellertid förvärf af viss intill Sätters kungsgård angränsande mark; och uppgjorde medicinalstyrelsen af sådan anledning med Sätters stad ett bytesaftal, hvarigenom kronan skulle förvärfva den erforderliga jorden mot afstående till staden af viss del af kungsgårdens mark. Handlingarna härom inkommo från medicinalstyrelsen den 23 mars 1904 och remitterades den 26 i samma månad till domänstyrelsen, som kommunicerade dem Konungens befallningshafvande att efter infordrande af vederbörandes yttrande inkomma till domänstyrelsen med utlåtande. Sådant utlåtande inkom till domänstyrelsen den 9 maj 1904, och är detta ärende nu beroende på domänstyrelsens pröfning.

Af den nu lämnade redogörelsen lär framgå, att anledningen, hvarför ifrågavarande hospitalsförslag icke ännu gjorts till föremål för kungl. proposition till Riksdagen, ingalunda varit bristande intresse för denna angelägna fråga, utan uteslutande den omständigheten, att ärendet ännu icke kommit i det skick, att det kunnat föreläggas Riksdagen. Behandlingen har emellertid nu hunnit så långt, att det med säkerhet kan antagas, att kungl. proposition i ämnet kan till nästa Riksdag aflätas.

Vidare anförde:

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jämte det att jag ber att få uttala mitt tack till herr statsrådet och chefen för civildepartementet för den beredvillighet, hvarmed han besvarat de spörsmål, som jag till honom framställt, kan jag icke underlåta att uttrycka mitt beklagande öfver att denna fråga blifvit remitterad till Konungens befallningshafvande. Jag föreställer mig nämligen, att då det här icke gäller annat än ett jordbyte mellan staten och ett samhälle, som lifligt önskar att få en sådan anstalt som den, hvarom här är fråga, nämligen ett hospital, skulle saken väl ha kunnat blifva afgjord ensamt af domänstyrelsen och denna stad. Men äfven om så icke kunnat ske, föreställer jag mig, att Kungl. Maj:t hade icke dess mindre kunnat redan till denna Riksdag inkomma med en proposition i ämnet, under förutsättning att jordbytet skulle komma att äga rum. Denna fråga är i så måtto tillfredsställande behandlad, att det är påfallande raskt som öfverintendentsämbetet handlagt densamma.

I fråga om sjukvård är det ju vanligt, att man först tar hänsyn till människan och blott i andra hand till papperen, och jag vill därför uttrycka min särskilda önskan, att den af medicinalstyrelsen uppgjorda planen för anläggande af hospital i riket icke måtte ytterligare rubbas, utan att Kungl. Maj:t ville till nästa Riksdag komma med förslag om byggande af två nya hospital i stället för endast ett. Det är nämligen icke lyckligt att rubba en plan, som afser att inom rimlig tid få till stånd hospitalsvård för de 5,000 sinnessjuka i skilda delar af landet, som däraf äro i behof. Och det är så mycket större skäl att tillgodose behofvet af dylik sjukvård, som i de människor, den gäller, det icke finnes mera af människan kvar än djuret och växten och de därför icke själfva kunna uttrycka sina önskningar i petitioner eller dylikt, utan äro uteslutande hänvisade till andra människors hjälp. Under sådana förhållanden och då Riksdagen aldrig vägrat anslag till byggande af hospital, och då här är nöd å färde och fara i dröjsmål, vågar jag för min del uttala den förhoppning, att Kungl. Maj:t ville tillse, att denna nöd så fort möjligt är blir afhjälpt.

Herr Wallis: Jag ber att få tacka interpellanten för att han fört denna viktiga fråga på tal. Såsom herrarne veta, har Riksdagen alltid med det allra största intresse följt de viktiga frågorna om nybyggnader af hospital, som varit före här den ena gången efter den andra och som haft till ändamål att söka bereda en tidsenlig, god vård åt de många sinnessjuka i landet. Jag kan i likhet med den siste ärade talaren intyga, att Riksdagen i själfva verket alltid visat sig tillmötesgå alla rimliga kraf, som i den vägen framställts. Endast i några få undantagsfall har under den tid, som jag varit medlem af riksdagen, inträffat, att afslag har följt på en kunglig framställning i sådant afseende, och anledningen

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

därtill har då varit den, att Riksdagen ansett att tillbörlig utredning i den föreliggande frågan icke förelegat. Men har en dylik utredning blifvit gjord, har Riksdagen alltid sagt ja till anslags-äskandet, och detta naturligtvis beroende därpå, att frågan om en tillbörlig sinnessjukvård alltid utaf Sveriges Riksdag i hög grad beaktats, i så hög grad till och med, att Riksdagen för åtskilliga år sedan tagit initiativ för att få till stånd en utredning, som skulle visa, huruledes vi skulle inom en icke alltför aflägsen framtid kunna på ett fullt tidsenligt sätt tillgodose sinnessjukvården i riket. Herrarne veta, huru detta också har kunnat effektueras genom den stora undersökning, som medicinalstyrelsen utfört angående antalet af sådana sinnessjuka i riket, hvilka behöfde vård å hospital. Denna undersökning återigen resulterade i en plan, som uppgjordes af kommitterade och som återfinnes på sid. 120 i kommitténs betänkande. Studerar man denna plan, finner man, att vid 1912 års slut bör behöfvet af platser för de ungefär 5,000 sinnessjuka, som behöfva vård, komma att blifva fullt tillgodosedt, men endast ifall denna plan verkligen genomföres. Vi finna nu emellertid, att på grund däraf att Riksdagen icke detta år fått en proposition om det beramade hospitalet i Säter, kommer denna plan att blifva med ett år fördröjd, ty år 1909 skulle enligt densamma ett hospital i Dalarne vara färdigt för att mottaga ett antal af 800 patienter, och detta omöjliggöres därigenom, att utförandet af detta hospitals byggnad blir uppskjutet ett helt år.

Det är sant, att man kan säga, och det kommer nog att sägas, förmodar jag, att man kan ju förkorta byggnadstiden och att man ju kan bygga på tre år i stället för på fyra år, och då vinner man ju samma mål. Jag ber att i det sammanhanget få anföra hvad jag och mina medmotionärer yttrade i en motion, som vi förra året afgåfvo i denna fråga med anledning däraf, att Kungl. Maj:t dröjde med att framlägga proposition angående tillbyggnad utaf Kristinehamns hospital. Vi anmärkte nämligen där: »De vid Kristinehamns hospital ifrågasatta nybyggnaderna äro däremot af mera omfattande beskaffenhet och torde taga i anspråk en byggnadstid af fyra år. På kortare tid torde hittills intet lika stort hospitalsbyggnadsarbete hafva fullbordats. En ytterligare forcering af arbetet skulle, äfven mot ökad ersättning, svårligen kunna ske, då efter våra förhållanden entreprenörerna för ett dylikt byggnadsarbete olika delar icke pläga förfoga öfver så stor arbetsstyrka, att de samtidigt kunna taga alla de olika byggnader, som tillhöra en dylik anläggning, under arbete.» Detta vårt yttrande grundade sig på upplysningar af personer, som i denna fråga äro de mest sakkunniga, nämligen de, som hittills ledt dessa arbetsföretag. Det är alldeles påtagligt, att det här gäller en byggnadsfråga, som är långt större än den som då var tal om, ty vid Kristinehamns hospital gällde det endast en tillbyggnad på omkring 400 sängar, men här är det fråga om att bygga ett alldeles nytt hospital med 800 sängar. Det

är i själfva verket icke gärna tänkbart att vi nu skulle kunna återvinna den förlorade tiden, och, mina herrar, hvad betyder det då, att på det sättet denna stora byggnadsfråga försenas ett helt år? Jo, det betyder, att utsikterna för ett mycket stort antal, många hundra människor, att kunna blifva botade från sinnessjukdom komma att blifva i hög grad förminskade, ty det är i själfva verket för närvarande allmänt erkändt, att möjligheterna att kunna bota en sinnessjukdom förminskas i allra högsta grad, ifall man fördröjer den sinnessjukes ordentliga vård å ett hospital. Alla dessa sinnessjuka komma i stället att vårdas i hemmen, men där kunna de icke få ordentlig vård och förlora därför utsikten att kunna vinna sin hälsa åter. Men icke nog med detta, utan genom detta fördröjande af hospitalsbyggnadsarbetet i Säter kommer en tung börda under samma tid äfven att läggas på de stackars sinnessjukas omgifning.

Jag är, som sagdt, interpellanten i hög grad tacksam för att han fört denna fråga på tal, och jag ber att få uttala den förhoppningen, att det icke hädanefter måtte inträffa sådana rubbningar i realiserandet af medicinalstyrelsens plan, som i detta fall har ägt rum.

Herr Hedin: Herr talman! Vi ha nu fått veta, att orsaken till uppskofvet icke varit att söka hos regeringen, och det var godt att interpellationen bragt oss denna upplysning. Ty uppskofvet har, såsom jag erfarit senast i går, väckt ledsnad och misshag på flera håll. Man framhåller med skäl, att, huru det än kommer att gå med bygget, äfven om det påskyndas så mycket som möjligt, det ändå kommer att dröja flera år, innan statens representanter och målsmän kunna säga, att de i detta hänseende fullgjort den första och främsta af alla deras skyldigheter. Ty det är påtagligt, att en stor del, åtminstone en icke ringa del af dem, som äro i behof af anstaltsvård, icke få det utaf anhöriga. Och det vore orimligt att påstå, att ett sådant åliggande bör drabba kommunerna. Det behöfver icke vara små och fattiga kommuner för att till äfven-tyrs en sådan börda skulle blifva för stor. Då blifver det en uppgift för *staten* att träda emellan för att anskaffa anstaltsvård åt dem, som icke kunna få det på annat sätt. Tills vidare har man därför närmast den uppgiften att fylla, att utrymme finnes, och ju förr den blifver fylld, desto bättre. Jag håller emellertid nu före, att vi kunna påräkna, att allt hvad i det hänseendet kan göras, kommer att göras från chefens för civildepartementet sida.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Herr talman, mina herrar! Jag vill ännu en gång betona hvad jag i mitt första anförande yttrade, eller att det ingalunda varit brist på intresse för denna fråga som gjort att den icke framlagts för Riksdagen, utan orsaken har endast och allenast varit den, att ärendet icke varit i det skick, att det kunnat framläggas.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Vidkommande särskildt den anmärkning, som gjordes af interpellanten, att man hade kunnat framlägga byggnadsförslaget för Riksdagen, med begäran att Riksdagen skulle bevilja dessa medel, under förutsättning att det föreslagna bytesaftalet ginge i verkställighet, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten därå, att talaren härvid förbisett, att ett sådant bytesaftal icke kan komma till stånd utan Riksdagens samtycke. Ty det är fråga om utbyte af kronans fasta egendom mot annan jord. Meningen är nu att vissa af hospitalsbyggnaderna skola förläggas på den mark, som genom detta byte skulle förvärfvas. Då nu frågan om bytet, på sätt jag förut visat, ännu ej kunnat af myndigheterna slutbehandlas, är icke heller frågan om anslag för hospitalsbyggnaderna så klar, att den kunnat för Riksdagen framläggas.

Herr Olofsson: Herr talman! Med kännedom om bristerna i den hospitalsvård, som råder å den ort jag representerar, ber jag att få instämma i den senare delen af herr Carlheim-Gyllenskölds anförande, nämligen att regeringen bör göra så mycket, som göras kan, för att skjuta fram denna fråga, så att man verkligen kan få en bättre vård för de sinnessjuka. Ty i många fall är denna vård mycket dålig.

Herr af Callerholm: Då en tystnad i denna fråga af representanterna från Dalarne möjligen skulle kunna tydas så, att Dalarnes befolkning med jämnmod såge det uppskof som skett, vill jag å min sida förklara, att denna befolkning med mycken sorg sett, att frågan genom omständigheternas makt kommit att skjutas fram ett år. Det är ju känt, att af alla svenska landskap har Dalarne det jämförelsevis största antalet sinnessjuka. Vid sådant förhållande väckte det en synnerlig glädje och tillfredsställelse inom provinsen, då vi förnummo att vi inom kort tid där skulle få ett hospital. Det finnes knappast någon fattigvårdsstyrelse inom Dalarnes landamären, som icke har en eller flere sinnessjuka att vårda. De afvakta med oro och ängslan den stund, då de kunna få afbördas sig denna ansvarsfulla börda till personer, som äro särskildt skickade och lämpliga att åtaga sig den. Det finnes många hem i Dalarnes bygder, där man nu nödgas att på det mest ofullkomliga sätt vaka öfver och sörja för de sinnessjuka. Hvad ett helt års uppskof med denna viktiga frågas afgörande för dessa skall betyda, kan då hvar och en förstå. Jag har därför å Dalarnes befolknings vägnar velat frambara ett tack till interpellanten för det intresse han visat för denna fråga, äfvensom en värdsam hemställan till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att han måtte göra allt, hvad göras kan, för att ärendet så snart som möjligt måtte vinna sin lösning.

Häruti instämde herrar *Söderberg, Hansson, Ström* i Transtrand och *Ödman*.

§ 4.

*Svar å
interpellation.*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer erhöll härefter på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Hedlund har med kammarens medgifvande till mig fått framställa följande spörsmål: Är ett förslag till lag angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör från Kungl. Maj:t att förvänta att framläggas för Riksdagen, och i sådant fall när?

Till svar därå anhåller jag att få meddela, att det är Kungl. Maj:ts afsikt att för Riksdagen framlägga förslag till sådan lag. Tiden när detta kommer att ske är beroende af förhållanden, för hvilka jag beder att nu få i korthet redogöra.

Inom finansdepartementet har utarbetats förslag till lag angående kontroll å ångpannor. Berörda förslag, hvilket äfven afser ångpannor å icke passagerarefartyg, är föremål för behandling af högsta domstolen. Sedan högsta domstolen afgifvit sitt utlåtande och förslaget undergått de ytterligare jämkningar, hvartill berörda utlåtande eller omständigheter i öfrigt kunna föranleda, kommer detsamma att föreläggas Riksdagen.

Enligt hvad jag inhämtat har inom kommerskollegium den uppfattning gjort sig gällande, att en blifvande lag angående passagerareångfartyg bör uppställas med ledning af principer, som komma till tillämpning i fråga om förslaget till lag angående kontroll å ångpannor. Då denna kollegii uppfattning synes hafva skäl för sig, har jag icke ansett mig böra vidtaga någon åtgärd för att påskynda afgifvandet af det underdåniga utlåtande öfver af utsedde kommitterade uppgjort förslag till förordning angående passagerareångfartyg, hvarmed kommerskollegium har att till Kungl. Maj:t inkomma. Sedan förslaget till lag angående kontroll å ångpannor undergått slutlig pröfning är det däremot min afsikt att vidtaga sådana åtgärder, att frågan om passagerareångfartygen så fort ske kan må bringas i det skick att den kan framläggas för Riksdagen.

Vidare anförde:

Herr Hedlund: Herr talman! Detta ärende har af myndigheterna behandlats med en långsamhet och likgiltighet, som icke står i öfverensstämmelse med en rask och beslutsam förvaltning. Det har varit en sådan fråga, som hvarken fått lefva eller dö. Den har funnits till sedan midten af 1870-talet, och två kommittéförslag föreligga. Riksdagen har en gång skrifvit och begärt en omarbetning af den gamla författningen. Mellan de tider, då frågan på det viset varit öppen, har den vandrat omkring mellan ämbetsverken eller också legat stilla hos Kungl. Maj:t. Intet besked har gifvits, intet beslut har fattats i afseende på densamma.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Den har i det hänseendet syskontycke med den ännu äldre frågan om en ångpannelag. Jag vill påminna om, att herr David Bergström vid 1901 års riksdag framställde en förfrågan till dåvarande chefen för finansdepartementet, om och när man hade att förvänta förslag till en ångpannelag. Då svarades, att vederbörande i kommerskollegium vore upptagna af arbetet med åtskilliga viktiga författningar, hvilket gjort, att de ännu icke kunnat taga någon befattning med ångpannelagen, men att det snart skulle ordnas så, att en ledamot kunde egna sig åt denna sak. Sedermera skulle, hoppades chefen för finansdepartementet, lagförslaget snart blifva färdigt. Lagförslaget blef, efter hvad jag vill minnas, färdigt i kommerskollegium i slutet af 1901. Sedermera har det för utlåtande varit utsändt till åtskilliga myndigheter. Ännu 1904 är det ej slutbehandladt.

Det senaste förslaget till omarbetning af den gamla författningen rörande passagerareångfartyg har nu i fyra år legat hos kommerskollegium utan att något hörts därifrån. När jag här om året var uppe hos kommerskollegium för att höra efter orsaken härtill, framhölls detsamma, som nu blifvit nämnt från statsrådsbänken, nämligen att denna författning i vissa delar stode i så innerligt samband med ångpannelagen, som vore under utarbetande, att ingenting kunde göras, förr än sistnämnda lag blefve färdig. Nu har emellertid frågan inträdt uti ett nytt skede, då förslaget till ångpannelag verkligen synes komma att snart blifva färdigt. Vidare har Riksdagen i år ånyo skrivit och begärt en omarbetning af gällande författningar på hithörande områden, en skrivelse, som omfattar åtskilligt mera än endast omarbetning af den gamla passagerareångfartygsförfattningen. Jag skulle för min del bra gärna hafva önskat en bestämdare förklaring från statsrådsbänken därom, att vi nu snart hafva att vänta ett sådant förslag, ty det dröjsmål, som hittills utmärkt denna saks behandling, ger i och för sig icke stora förhoppningar för framtiden. Nu har emellertid den omständigheten tillkommit, att Norge och äfven Danmark skafat sig fullständiga och moderna lagar på detta område, och exemplen därifrån kunna icke annat än öfva sin inverkan hos oss. Det vittnar dock om beklaglig omyndighet och efterblifvenhet hos vårt sjöfartsväsen, att vi icke uti en så enkel sak kunnat tänka och handla själfva.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Jag vet icke, om jag missförstod den föregående ärade talaren, men nog tyckte jag, att han sade, att förslaget angående kontroll å ångpannor skulle hafva varit färdigt redan 1901. Uppfattade jag honom rätt, då har han fått en oriktig uppgift, ty detta förslag blef icke färdigt förr än 1903. Min mening hade äfven varit, att det skulle blifva framlagdt för denna Riksdag, men detta föll därpå, att högsta domstolen icke var i tillfälle att, såsom beräknadt var, genast taga itu med dess granskning. Hade högsta domstolen kunnat i

december månad granska förslaget, hade det helt säkert blifvit framlagdt redan för denna Riksdag.

Förslaget rörande passagerareångfartyg var däremot färdigt redan 1901, om jag icke misstager mig, men förslaget om kontroll å ångpannor kom emellan och vållade, att förstnämnda förslag fått ligga i det skick, hvari det för närvarande befinner sig. Jag kunde nämligen för min del icke godkänna de principer, på hvilka lagförslaget rörande passagerareångfartyg var byggdt, enär förslaget rörande kontroll å ångpannor var byggdt på *andra* principer. Om jag skulle låtit vidtaga några åtgärder med afseende å förslaget angående passagerareångfartyg, skulle de naturligtvis hafva bestått däri, att jag låtit omarbета detta förslag i syfte att få det byggdt på *samma* principer som ångpannelagsförslaget. Men då man ju icke kunde veta, hvad Riksdagen komme att säga om de principer, på hvilka förslaget rörande ångpannor hvilade, ansåg jag det för riktigast att låta passagerareångfartygsförslaget hvila, till dess Riksdagen hunnit fatta sitt beslut i fråga om ångpannelagen.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade, om jag uppfattade honom rätt, att han af särskild anledning icke vidtagit någon åtgärd i syfte att påskynda kommerskollegii yttrande i den af herr Hedlund å bane bragta frågan. Detta särskilda skäl vore grundadt på förhållandet mellan nämnda speciella ämne och frågan om en ångpannelag. Ja, må så vara. Men visst har det tidigare kunnat finnas skäl att påskynda kommerskollegii yttrande i detta afseende; och då jag här ser närvarande åtskilliga af statsrådets ledamöter, vågar jag göra en vördsam hemställan till dem, nämligen huruvida de icke inom sina respektive departement ville i något större omfattning använda en metod, som jag vet hafva åtminstone till en viss grad på senare tider kommit i bruk inom ett af departementen och som består däri, att, när dylika frågor utställas till yttrande af myndigheter, man också förelägger dem *en viss tid* för yttrandenas afgifvande. Visst är, att det hela skulle vinna härför. Själftva yttrandena skulle sannolikt ej komma att förlora någonting i värde, men det skulle kunna hända, att de ursprungligen utarbetade förslagen också till sist kunde komma till användning och icke, sedan de många yttrandena omsider kommit in, befinnas föråldrade.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde beträffande ångpannelagen, att det förslag till sådan lag, som han beräknade snart kunna föreläggas Riksdagen, härledde sig från en senare tid och vore utarbetadt inom finansdepartementet. Ja, men, mina herrar, bakom detta förslag ligger ett *annat*, långt äldre, förslag, som kom in till vederbörande departement — på denna tid civildepartementet — i slutet af 1889. Det är på basis af detta förslag, som det nya förslaget är utarbetadt. Hvarför har man nu nödgats utarbета ett kanske i flera viktiga afseenden alldeles nytt

Svar d
interpellation.
(Forts.)

förslag? Jo, just därför, att det nu ifrågavarande ämbetsverket, kommerskollegium, behagat ligga i icke mindre än öfver sju års tid på sitt yttrande rörande det gamla förslaget.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på fördelen af att förelägga myndigheterna viss tid. Därigenom kommer man bättre och fortare fram.

Herr Hedlund: Tyvärr har jag icke handlingarne här, men de anteckningar, jag gjort efter dem, innehålla, att kommerskollegium den 30 december 1901 hade utarbetat ett förslag till ångpannelag. Härom infordrades till kollegium maskinistföreningarnes i Stockholm och Göteborgs gemensamma yttrande, hvilket afgafs den 19 september 1903.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Med anledning häraf vill jag endast nämna, att 1902, då jag kom in i departementet, det första, jag tog itu med, just var denna ångpannelag. Det är ju möjligt, att det fanns något gammalt lagförslag, som redan då var utarbetadt, men det lagförslag, med hvars utarbetande jag tog befattning, blef icke färdigt förr än 1903.

§ 5.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 128, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående stämpelafgiften för friherre Thure Gustaf Elof Gyllenkroks fång af fideikommissegendomen Svenstorp.

§ 6.

Föredrogs men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 115.

§ 7.

Efter föredragning hvart för sig af statsutskottets memorial:

n:o 116, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställningar angående anslaget till tullverket och förstärkning af arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen;

n:o 117, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående väckta förslag om anvisande af anslag för verkställande af undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan m. m.; och

n:o 118, med förslag till voteringsproposition med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af medel till uppförande af nya byggnader för armén samt i denna fråga väckta motioner;

blefvo de i berörda memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 8.

Vidare föredrog, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 119 och bevillningsutskottets betänkande n:o 42.

§ 9.

Föredrogs och godkändes bevillningsutskottets betänkande, n:o 44, angående beräkning af vissa beviljningar för år 1905.

§ 10.

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets memorial, n:o 6, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

*Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.*

Efter föredragning af utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af statsrådet tillämpa § 106 *regeringsformen*, lades berörda anmälan till handlingarna.

*Utskottets anmälanden jämlikt § 107 *regeringsformen*.*

Punkten 1:o).

Utskottet hade under denna punkt funnit den *regeringsåtgärd*, som omförmäldes i protokollet öfver landtförsvarsärenden för den 17 april 1903, n:o 36, vara af beskaffenhet att för Riksdagen anmälas.

Vid punkten hade reservationer afgifvits af herrar *Blomberg*, friherre *Alströmer*, *Gustaf Axel Berg*, *Lars Berg*, *Carl Nyström*, *Gustaf B. Berg*, *Falk*, friherre *Rappe*, *Törner* och *Rydberg*, hvilka ansett den i punkten 1:o) här ofvan omnämnda *regeringsåtgärd* icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 *regeringsformen*.

Sedan utskottets anmälan blifvit föredragen, anförde:

Herr statsrådet *Husberg*: Det ärende, mot hvilket konstitutionsutskottet gjort anmärkning i denna punkt, är ett beslut, som fattats på föredragning af chefen för landtförsvarsdepartementet. Då emellertid föredraganden i detta ärende numera lämnat sitt

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ämbete, torde det befinnas i sin ordning, att någon af de statsrådsledamöter, som jämte honom deltagit i det klandrade rådslaget, begär att få yttra några ord. — Jag skall för den skull uppehålla mig något därvid. Beslutet gäller, såsom herrarne väl veta, de föreskrifter, som af Kungl. Maj:t lämnats genom ett kungl. bref af den 18 april 1903, angående de s. k. lägerkassorna vid truppförbanden. Innan jag ger mig in på att försöka svara på utskottets anmärkning, torde det tillåtas mig att göra en liten rekapitulation af ärendet, så kortfattad som möjligt, väsentligen i anslutning till hvad konstitutionsutskottet själfv anför i sitt betänkande.

Ifrån rätt lång tid tillbaka har det, som herrarne veta, varit vanligt, att vid truppförbanden bildats s. k. lägerkassor, från början utan att några regler eller någon norm för deras bildande gifvits. De inkomster, som ingå till dessa kassor, äro af mycket olika slag: dit ha ingått afgifter eller hyror för vissa lokaler eller lägenheter, dit ha ingått arrende för upplåtelse af bete och slätterlägenhet på mötesplatserna, vidare medel, som influtit såsom betalning för försäljning af köksaffall eller latrinspillning samt slutligen — och jag tror, att det är den hufvudsakligaste delen — de medel, som inkommit till följd af marketenterirörelse på lägerplatserna. Emellertid blefvo dessa lägerkassor föremål för reglering från regeringens sida, och det kungl. bref, som senast, närmast före det nu ifrågavarande, reglerade kassorna, daterar sig från oktober 1897. I detta kungl. bref förskrefs, att lägerkassorna skulle stå under förvaltning af regementschefen; att de skulle få användas till anordningar för mötesplatserna och för manskapets bästa, och slutligen, att de skulle revideras af arméförvaltningen. — Men det var *ej* föreskrifvet, att de skulle revideras af kammarrätten.

Nu var det emellertid klart, att med hänsyn till de inkomstitlar, af hvilka dessa lägerkassor bildats, i dem äfven ingingo medel, som voro af statsmedels natur. På detta förhållande fäste Riksdagens revisorer år 1900 sin uppmärksamhet. Revisorerna anmärkte, att, eftersom nu i dessa kassor inginge medel af statsmedels natur, men revision i kammarrätten utaf dem *ej* ägde rum, däri låge en oegentlighet. Man borde från dessa lägerkassor utskilja sådana medel, som vore af statsmedels natur, så att de kunde blifva föremål för granskning i den ordning, som om statsmedel i allmänhet gäller, och revisorerna påyrkade och uttalade önskvärheten af en ingående undersökning af tillgångarnes natur och beskaffenhet. På samma ståndpunkt ställde sig sedermera statsutskottet vid 1901 års riksdag, och samma års Riksdag biträdde statsutskottets mening samt skref till Kungl. Maj:t med anhållan, att man skulle företaga en undersökning af de i marketenteri- och lägerkassorna ingående medlens natur och sedermera göra en uppdelning, så att de medel, som vore af statsmedels natur, kunde blifva vederbörligen granskade i kammarrätten. När detta ärende inkom till Kungl. Maj:t, inhämtades yttrande däröfver från rege-

mentsintendenturer och fördelningsintendenturer och sedermera från arméförvaltningen; därefter föredrog chefen för landtförsvarsdepartementet i april i fjol ärendet.

I det beslut, som Kungl. Maj:t då fattade, uppdelades lägerkassorna för framtiden i två slag: en kategori, som skulle bära benämningen *truppförbandens allmänna* lägerkassor, och en annan kategori, som skulle bära namnet *truppförbandens enskilda* lägerkassor. Vidare bestämdes, att till det förra slaget skulle, såsom vi se på sidan 6 i utskottets betänkande, hänföras vissa medel, som voro af obestriddig statsmedelsnatur; till det senare slaget kassor åter skulle hänföras de öfriga medlen. I fråga om förvaltningen förskrefs, att dessa båda kassor skulle ombänderhafvas af regementsförvaltningen vid truppförbandet. Med afseende på kontrollen föreskrefs, att de allmänna lägerkassorna skulle revideras af kammarrätten och de s. k. enskilda kassorna af fördelningsintendenturen, eventuellt af arméförvaltningen.

Så kommer slutligen den bestämmelse i det kungl. brevet, mot hvilken konstitutionsutskottet nu riktar sin anmärkning, nämligen att till de enskilda lägerkassorna skulle öfverföras alla de dåvarande marketenteri- och lägerkassornas tillgångar och skulder vid slutet af år 1902. Konstitutionsutskottets anmärkning går därpå ut, att genom detta beslut har Kungl. Maj:t, som det står i utskottets betänkande, »utan Riksdagens hörande beslutat, att statsmedel skulle till enskild kassa öfverföras». Af detta konstitutionsutskottets utlåtande ser det ut, som om utskottet anser, att Kungl. Maj:t genom detta beslut rent af, så att säga, *afhändt* Kungl. Maj:t och kronan äganderätten till medel, som voro statsmedel, och öfverfört dem till något *enskildt* dominium, till *enskild* äganderätt. Om *det* har varit konstitutionsutskottets mening — och jag kan ej uppfatta ordalagen i dess betänkande på annat sätt — har, såvidt jag kan förstå, konstitutionsutskottet i Kungl. Maj:ts beslut inlagt någonting annat och mera, än detta beslut, rätteligen fattadt, innebär. Jag är mycket villig att medgifva, att uttrycket »enskilda medel», »enskild kassa», som förekommer i kungl. brevet, ej varit så alldeles lyckligt valdt, ty det skulle kunna gifva anledning till den föreställningen, att Kungl. Maj:t skulle ha menat, att de medel, som ligga i denna s. k. enskilda kassa, vore sådana, som blifvit statsverket helt och hållet afhända och öfverlämnade till privat disposition. Men man får naturligtvis se till, att man ej tolkar innebörden af beslutet *allenast* efter detta namn på kassan, utan man bör se till, hvad det kungl. brevet i sin helhet och i alla sina bestämmelser innehåller. Gör man det, tror jag, att man kommer till det resultat, att Kungl. Maj:t *ej* på detta sätt afhändt kronan statsmedel eller gjort dem till enskilda medel i den bemärkelse, hvori detta ord eljest och allmänneligen tages. Herrarne skola lägga särskildt märke till namnet: dessa kassor skulle visserligen kallas enskilda kassor, men — märken det, mina herrar! —

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

truppförbandets, kårens eller regementets enskilda kassa. Truppförbandet, kåren eller regementet, de äro dock statsinstitutioner, och således kan man säga, att i själfva namnet ligger en antydning om, att dessa medel ej blifvit gjorda till enskilda i vanlig bemärkelse.

Vidare måste man uppmärksamma, att i afseende på förvaltningen af dessa medel den numera efter det kungl. brefvet skall omhänderhafvas af regementsförvaltningen, således af en offentlig statsmyndighet, ej af officerskåren eller någon privat förening vid truppförbandet, utan af truppförbandets förvaltning. Vidare, i afseende på användningen af dessa medel, är det alldeles klart bestämdt i det kungl. brefvet, att medlen ej få användas till någonting annat än att »bereda nytta och trefnad för manskapet», således ett användningssätt, bestämdt till ett allmänt ändamål, som det helt visst ligger i statens intresse att befrämja. Slutligen skola dessa enskilda kassor revideras, visserligen icke af kammarrätten, men af fördelningsförvaltningen och eventuellt af arméförvaltningen, således af offentliga institutioner. Dessa omständigheter sammanlagda utvisa, tror jag, att, fastän uttrycket enskild kassa begagnats, någon sorts äganderätt till statsmedel ej blifvit statsverket afhänd och öfverflyttad till enskildt herradöme.

Det är så långt ifrån, att Kungl. Maj:t genom detta beslut gjort någon förändring i de gamla medlens natur, då han lät behållningen från 1902 flyta in i de nya enskilda lägerkassorna, att tvärtom beslutet innebär, att behållningen af de gamla lägerkassorna, när de gingo in i dessa nya enskilda, i rättsligt afseende blef lämnad just precis in statu quo. Att i alla rättsligt konstitutiva afseenden dessa behållningar i lägerkassorna från år 1902 blefvo lämnade alldeles oberörda, det är det Kungl. Maj:ts beslut innebär. Förut, enligt 1897 års bref, skulle de förvaltas af regementschefen; enligt 1903 års bref skola de förvaltas af truppförbandets intendenturförvaltning. Enligt 1897 års kungl. bref skulle de få användas för truppförbandets ändamål; efter 1903 års bref få de användas till manskapets nytta och bekvämlighet, och detta uteslutande. Enligt 1897 års bref skola de kontrolleras af arméförvaltningen; nu skola de också kontrolleras af offentlig myndighet. Således, i alla dessa hänseenden äro de behållna kvar i samma rättsliga ställning som de hade förut.

Hvad man kan anmärka mot det kungl. brefvet är således icke, att Kungl. Maj:t ändrat naturen af dessa medel, utan hvad man skulle kunna förebrå Kungl. Maj:t eller den föredragande departementschefen i detta fall är, att han lätit den gamla 1902 års behållning vara oberörd och oförändrad, och att han icke i enlighet med Riksdagens uttalade önskan tog och skilde ut ur dessa kassor någon särskild del, utan lät dessa behållningar ingå i de s. k. enskilda kassorna under samma villkor som hittills.

Men, mina herrar, när föredraganden lämnade dem på detta sätt oberörda, var skälet härtill ganska enkelt. Det var, att det

visade sig, att det skulle stöta på alldeles ofantliga, för att ej säga öfvervinneliga svårigheter att söka ur de behållningar, som funnos i de gamla lägerkassorna vid 1902 års slut, skilja ut de delar, som kunde sägas vara statsmedel i verklig och egentlig bemärkelse. Den uppfattningen, att det var en nästan olöslig svårighet, hämtade föredragande departementschefen visserligen icke af det uttalande i saken, som arméförvaltningen afgifvit — ty det är riktigt, som konstitutionsutskottet säger, att arméförvaltningens utlåtande i den saken var alldeles för begränsadt: arméförvaltningen uppehöll sig allenast vid den frågan, huru i framtiden till lägerkassorna inflytande inkomster skola fördelas, men icke huru man skulle fördela tillgångarne vid 1902 års slut —, nej, svårigheten och omöjligheten af att göra en sådan uppdelning framgick alldeles tillräckligt tydligt af de yttranden, som i ärendet afgifvits — som sagdt, icke af arméförvaltningen utan af regementsförvaltningarna och fördelningsintendenturerna. Alla dessa hade fått tillfälle att yttra sig, och dessa yttranden finnas i den akt, som varit öfverlämnad till utskottet. Där förekomma sådana uttalanden som t. ex. af chefen för fjärde arméfördelningen, däruti denne säger, att med afseende å sättet för tillkomsten af de nu befintliga tillgångarne i kassan är det svårt, ja — särskildt i afseende på *ett* af dessa regementen — alldeles omöjligt att kunna urskilja hvilka delar af den nuvarande behållningen härleda sig från det eller det hållet. Fördelningschefen i första arméfördelningens fördelningsintendentur yttrar sig alldeles på samma sätt, då han säger, att Kronobergs regementes förvaltning gjort försök att urskilja hvilka af de nu befintliga lägerkassornas tillgångar härleda sig från det eller det hållet, men dessa försök, säger han, kunna omöjligen anses tillfredsställande. Beträffande de öfriga regementsförvaltningarna säger han, att de tydligtvis i känslan af uppgiftens omöjlighet ej alls inlåtit sig på några försök. Det ligger för öfrigt nästan i sakens natur, att det i afseende på den behållning, som finnes vid slutet af ett år och så småningom influtit under tidernas lopp i form af inkomster från olika inkomstkällor, är omöjligt att bestämdt säga, att så och så stor del af behållningen influtit från det eller det hållet och så och så mycket från ett annat.

När föredragande departementschefen stod inför sådana svårigheter, var det ganska naturligt, att han måste afstå från försöken och således förklara, att de gamla lägerkassorna skulle få med sina behållningar och skulder öfvergå till de nya kassorna och naturligen, när ej någon urskillning kunnat göras, stanna kvar i den kassa, som numera skulle kallas regementets- eller truppförbandets enskilda kassa.

När nu ej någon sådan uppdelning kommit att ske, framställer sig den frågan, hvilken är den *praktiska* betydelsen af att Kungl. Maj:t icke gick därhän att dela upp de gamla kassabehållningarna af år 1902? Den praktiska betydelsen däraf tror jag

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

icke är synnerligen stor. Kungl. Maj:t har gjort en uppdelning i afseende på *framtida* inkomster, men hvad kan det då betyda, att 1902 års behållningar stannat kvar i kassan oberörda och odelade? Jo, det innebär, att viss del därpå, som väl egentligen bort granskas af kammarrätten, ej kommer att granskas af kammarrätten; men jag ber att få fästa uppmärksamheten uppå, att någon väsentlig anpart, någon stor del af dem, kan det ej gärna vara. Ty den allra hufvudsakligaste inkomstposten har varit de inkomster, som influerit från marketenterirörelsen. Beträffande detta slags inkomster är för framtiden i det kungl. brevet bestämdt, att de skola ingå i de enskilda kassorna; och däremot har ej utskottet haft något att anmärka. Hade det nu varit möjligt att skilja den gamla behållningen vid 1902 års slut i dess ursprungliga poster, hade Kungl. Maj:t konsekvent förklarat, att den del, som kunde anses utgöra behållning af marketenterimedlen, skulle gå till de enskilda kassorna. Det skulle då blott varit återstoden, som skulle undergått granskning i kammarrätten. Och hvad summans storlek beträffar, vill jag erinra om, att hela den behållning, som fanns vid 1902 års slut, var något öfver 216,000 kronor eller mellan 216- och 217,000 kronor; och det motsvarar dock icke på långt när medelinkomsten för hela riket under ett enda år till dessa lägerkassor, sådan denna medelinkomst varit under de föregående åren. Således tror jag verkligen, att den omständigheten, att den delen icke kommit under kammarrättens revision, icke kan sägas vara af särdeles stor portée i praktiskt afseende. Den delen är ju i alla fall under revision af offentlig myndighet, om också icke af kammarrätten. Och i alla händelser böra vi komma ihåg de stränga regler för användningssättet, som Kungl. Maj:t gifvit, när han föreskrifvit, att medlen blott få användas till beredande af trefnad och nytta för manskapet.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Som herr statsrådet redan påpekat, var anledningen därtill, att denna fråga kom in till Riksdagen, den, att 1900 års statsrevisorer gjort anmärkning därom, att dessa s. k. lägerkassor hade tillkommit såväl af statsmedel som af enskilda medel, och att därför de, som voro af statsmedels natur, borde användas till statens förmån och de, som voro af enskild natur, till enskildes förmån. Följden af denna revisorerernas anmärkning blef en skrifvelse från Riksdagens sida, såsom äfven redan påpekats. Den skrifvelsen innehåller en begäran, »det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i hvad mån de till de olika truppförbandens s. k. marketenteri- och lägerkassor ingående medel vore statsmedel eller medel af enskild natur». Här är det, som utskottet skiljer sig från arméförvaltningen och Kungl. Maj:t. Arméförvaltningen har tolkat dessa »ingående medel» såsom skulle de blott afse dylika medel för *framtiden*, men ej afse de medel, som *redan* funnos i behållning, nämligen omkring 216,000

kronor; och arméförvaltningen anser således, att utredningen blott skulle afse de inkomster, som i framtiden skulle inflyta. Denna åsikt har äfven Kungl. Maj:t omfattat, och därför har icke någon utredning gjorts annat än beträffande de *framtida* medel, som kunde inflyta, men icke beträffande dem, som *redan* funnos. Det är däri, som utskottet har en helt annan uppfattning: och herr statsrådet har äfven erkänt, att det möjligen bland dessa medel, som nu äro tillerkända de enskilda kassorna, skulle kunna finnas statsmedel. Men, säger statsrådet, man fann vid en undersökning, att det skulle vara omöjligt att få reda på dessa; och därför att det var omöjligt att få reda på, hvilka som vore statsmedel och icke statsmedel, tillrådde föredraganden Kungl. Maj:t att låta de medel, som redan funnos i kassorna, användas såsom hittills. Men det är häri, som utskottet funnit ett oriktigt förfarande. Ty naturligtvis erkänner jag gärna, att det skulle möta ofantligt stora svårigheter att utreda, hvilka medel som äro statsmedel eller ej. Jag vill ej trötta kammaren med att ingå i en bestämd kritik rörande tillkomsten af dessa medel, ehuru jag kunde vara i tillfälle därtill, då jag själf tjänstgjort vid ett regemente, just då dessa besparingar började göras. Men så mycket kan jag dock säga, att enligt min uppfattning — åtminstone vid det regemente jag tillhörde — var det ofantligt obetydligt af statsmedel. Men detta är ju en sak, som ej inverkar på denna frågas bedömande, ty vare sig det är mycket eller litet, som är statsmedel, äger icke enligt mitt förmenande föredraganden att tillråda Kungl. Maj:t att öfverlämna dessa medel till enskilda kassor. Föredraganden borde i stället enligt utskottets förmenande handlat så, att, när han fann det omöjligt att utreda, hvad som var statsmedel eller ej, han ingått till Riksdagen med ett bestämdt svar på den skrivelse Riksdagen aflåtit och sagt, att, hvad de befintliga medlen beträffade, är det så stor svårighet att verkställa utredning, att han ansåg sig böra hemställa om Riksdagens medgifvande till dessa medels öfverförande till enskilda kassor. Att detta *ej* gjorts, *det* är hvad utskottet klandrat, ty föredraganden har ej rätt att föreslå Kungl. Maj:t att, såsom han för godt finner, disponera medel, som äro af statsmedels natur. Hade däremot ett sådant förslag inkommit till Riksdagen, som ofvan antydtes, tager jag för gifvet, att Riksdagen ej haft något att invända däremot. Det är således i *formellt* afseende, som man anser, att den föredragande departementschefen förfarit alldeles oriktigt.

I fall det nu är kammarens uppfattning, att anmärkningen är befogad, hemställer jag, att kammaren, såsom den i dylika fall vanligen brukar göra, måtte lägga denna anmärkning till handlingarna *med gillande*.

Herr Bergström: Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som den siste ärade talaren gjorde, nämligen att

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

kammaren måtte med godkännande af anmärkningen lägga memorialet i denna punkt till handlingarna.

Herr statsrådet Husberg lade det försvar, som han förebragt för tillvägagäendet under fjolåret i förevarande fall, dels på en formell linje och dels på en reell. Den formella linjen innebar det, att konstitutionsutskottet icke skulle rätt uppfattat denna sak. Det är icke här fråga om statsmedel och enskilda medel i vanlig mening, anser herr statsrådet, utan man kan snarare betrakta *alltsammans* såsom *allmänna* medel. Detta var, om jag uppfattade herr statsrådet rätt, hans mening. Men om man nu går till det beslut, som fattades i statsrådet den 17 april 1903, så heter det där redan från början, att den ena af dessa kassor skall innefatta allmänna och den andra enskilda medel. Och utom det, att Riksdagens revisorer tydligt framhållit, att här finnas medel, som gifvet äro af statsmedels natur, samt att här kunna finnas medel af enskild natur, hvarjämte här äfven kunna finnas medel af ett tredje slag, nämligen medel, som äro af blandad natur — förutom att Riksdagens revisorer, säger jag, framhållit detta, har det mycket tydligt erkänts af arméförvaltningen på intendentsdepartementet. Utom det yttrande af arméförvaltningen, som herr statsrådet åberopade och som afgifvits i anledning af Riksdagens beslut, finnes det ett tidigare yttrande af samma arméförvaltning å intendentsdepartementet, afgifvet halftannat år förut, nämligen den 15 januari 1901, med anledning af Riksdagens revisorers framställning, i hvilket yttrande det uttryckligen erkännes af arméförvaltningen, att det dels ingår statsmedel i dessa medel och dels sådana af enskild natur, och att det icke borde vara omöjligt att åtskilja desamma. Men när sedan arméförvaltningen yttrade sig andra gången, är det samma arméförvaltning, som, icke stödd på det enligt dess mening faktiska förhållandet, att det ej skulle vara omöjligt att åtskilja dessa medel, utan helt och hållet stödjande sig på *sin* tolkning af Riksdagens skrifvelse, nämligen att Riksdagen icke afsett något särskiljande af redan befintliga medel, så är det, säger jag, samma arméförvaltning, som utan vidare öfvergår till att yttra sig med afseende på *framtiden* samt föreslår vissa fördelningsgrunder. Detta om det formella försvaret.

Herr statsrådet Husberg anförde sedan såsom en realgrund för det beslut, som fattats på dåvarande chefens för landtförsvarsdepartementet tillstyrkan, att det hade visat sig genom de redogörelser, som inkommit från regements- och fördelningsintendenturerna, att det varit alldeles omöjligt att åtskilja de olika lagen af medel. Herr statsrådet sade i detta sammanhang, att det här gäller en behållning, som har tillkommit under tidernas lopp, en behållning, som icke på långt när motsvarar medelinkomsten per år. Det förhåller sig emellertid icke så. Enligt arméförvaltningens redogörelse, som med anledning af riksdagsskrifvelsen lämnades till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet

och lades till grund vid behandlingen af detta ärende i statsrådet, utgjorde behållningen vid 1901 års slut, såsom herr statsrådet Huseberg också omförmälde, i rundt tal 217,000 kronor, medan kassornas inkomster nämnda år uppgingo till 266,000 kronor. Skulderna åter utgjorde i rundt tal 36 å 37,000 kronor. Nu beslöt Kungl. Maj:t, att såväl behållningen som skulderna skulle för framtiden äfverföras till de enskilda kassorna. Men den redogörelse, som arméförvaltningen hade lämnat, visar mycket tydligt, att det ej varit så särdeles svårt att göra ett urskiljande af de redan befintliga medlen. Ty i denna redogörelse lämnas fullständiga uppgifter på, hvarifrån de medel, som inkommit under det löpande året, förskrifva sig. Dessa medel uppgingo som sagdt till 266,000 kronor, d. v. s. en summa, som icke mycket öfverstiger hela behållningen, och de äro fördelade på följande poster: hyresinkomst 24,000 kronor, inkomst af marketenterierna 153,000 kronor, inflytande arrendemedel 7,000 kronor, inkomst af köksaffall 47,000 kronor, af latrinspillning 3,000 kronor o. s. v. Det borde således icke alls varit omöjligt, synes mig, att åstadkomma just den uppdelning, om hvilken Riksdagen hade talat. I förbigående kan jag anmärka, att om den icke obetydliga posten »köksaffall», som år 1901 uppgick till 47,000 kronor, har Riksdagen genom sina revisorer uttalat, att denna post borde betraktas såsom *statsmedel*. Men Kungl. Maj:t har år 1903 på tillstyrkan af dåvarande chefen för landförsvarsdepartementet i stället för framtiden — ty den kommer väl att finnas äfven i framtiden — fört posten öfver till den s. k. *enskilda* lägerkassan.

Hvad konstitutionsutskottet i denna punkt haft att anmärka afser ju två ting. Den *ena* anmärkningen går ut därpå, att detta ärende icke har blifvit fullständigt förberedt, innan det föredrogs inför Kungl. Maj:t. Den utredning, hvarom Riksdagen i denna fråga talat, har endast *partiellt* ägt rum. Ty Riksdagen hade begärt utredning äfven med afseende på i marketenteri- och lägerkassorna förefintliga behållningar.

Den *andra* anmärkningen gäller, såsom herr statsrådet själf här framhöll, Kungl. Maj:ts på egen hand fattade beslut, att öfverflytta medel, som otvetydigt voro statsmedel, till en *enskild* kassa, låt vara en enskild kassa, som står under en viss betryggande förvaltning och som är föremål för en viss kontroll. Det är den *hufvudanmärkning*, som konstitutionsutskottet har riktat mot detta Kungl. Maj:ts beslut.

Och då jag anser, att det är af den yttersta vikt, att Riksdagen fasthåller därvid, att beslut rörande öfverflyttning af statsmedel — de må nu vara af hvilken natur som helst — till enskilda kassor icke skola kunna fattas utan Riksdagens medverkan, så står jag fast vid mitt yrkande, att denna punkt må *med gillande* af anmärkningen läggas till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
jullördad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr statsrådet Husberg: Hvad beträffar den omständigheten, att den utredning, som i detta ärende förebragts, skulle vara ofullständig, har jag redan medgifvit, att arméförvaltningens utlåtande alldeles bestämdt var ofullständigt. Ty arméförvaltningen fattade Riksdagens skrifvelse i en begränsad omfattning, som icke gärna kunde gifvas däråt. Men jag påpekade å andra sidan, att regementsförvaltningarna och fördelningsintendenturerna afgåfvo sådana yttranden, att departementschefen däraf verkligen fann fullt stöd för sin öfvertygelse, att ett rättvist särskiljande i olika rubriker af de s. k. marketenteri- och lägerkassornas tillgångar år 1902 icke skulle kunna låta sig göra.

Herr Bergström har nämnt, att ett sådant särskiljande icke skulle vara så svårt, då hvarje års tablå öfver kassornas ställning kan uppvisa, hvarifrån årets särskilda inkomster härflyta. Ja, men i årets räkenskaper ingår också en behållning från föregående år, föreställer jag mig. Sålunda blir det, när man skall särskilja tillgångarne, att gå tillbaka — jag höll på att säga — ända så långt, som respektive kassor ägt bestånd. Villigt erkänner jag, att jag för min del är för litet inne i dylika kassors räkenskaper för att hafva bildat mig något verkligt omdöme i denna sak. Men nog har jag hört andra, som ha kännedom om dessa kassor, säga, att en sådan uppdelning, som är i fråga, verkligen skulle stöta på praktiska ogörligheter.

Herr Bergström berörde vidare den hufvudfrågan, huruvida Kungl. Maj:t genom sitt beslut verkligen härvidlag öfverflyttat *allmänna* medel till att blifva *enskilda* medel eller till en *enskild* kassa.

Men därvid ber jag att åter igen få betona, hvad jag förra gången alldeles villigt medgaf, att uttrycken »enskilda medel» och »enskild kassa», som kommit in i Kungl. Maj:ts beslut, icke äro lyckligt funna, ja, vilseledande, men de kunna icke göra någon skada, därför att kungabrevet genom öfriga bestämmelser fullständigt väl förklarar hvad som menas med dessa medel.

Herr Bergström sade vidare: Herr statsrådet resonerar så, som om dessa medel skulle kunna sägas vara allmänna *allihop*. Ja, vet herr Bergström, i valet mellan att kalla dem allmänna medel eller enskilda medel i vanlig bemärkelse, som äro underkastade enskild äganderätt, har jag icke den ringaste tvekan att rubricera dem såsom *allmänna* medel.

Det är mycket riktigt, som herr Bergström nämnde, att man kan säga, att det är tre kategorier medel, som ingå i dessa kassor, nämligen: 1) tillgångar, alldeles ostridigt af *statsmedels* natur; 2) tillgångar, som äro alldeles ostridigt *enskilda* i vanlig bemärkelse — det kan vara någon, som gjort en donation under vissa villkor, t. ex. att ha kvar dispositionsrätten eller dylikt; jag vet icke huru det förhåller sig här, men nog skulle man kunna tänka sig något sådant; samt 3) tillgångar af *blandad* natur — om jag så

må uttrycka mig —, beträffande hvilka det är svårt att säga, om de äro att hänföra till den ena eller andra sorten. Ty sådana hybrida former förekomma ofantligt ofta.

När sålunda, som sagdt, föredraganden icke ansåg sig kunna vid föredragningen af detta ärende utreda och angifva, hvad som vore af ren statsmedelsnatur, lät han det förblifva såsom det var.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr Centerwall: Herr talman! På grund af hvad som förekommit under debatten och hvad som här är upplyst skall jag taga mig friheten yrka, att den i punkt 1 af utskottets betänkande gjorda anmärkning lägges till handlingarna.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på att lägga till handlingarna den i förevarande punkt gjorda anmälan och dels på att lägga berörda anmälan med gillande till handlingarna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger konstitutionsutskottets i första punkten af utskottets memorial n:o 6 gjorda anmälan till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Omröstningen utföll med 112 ja mot 94 nej; hvadan kammaren alltså beslutat att lägga den i förevarande punkt gjorda anmälan till handlingarna.

Punkten 2:o).

Under denna punkt hade utskottet funnit den regeringsåtgärd, som omförmäldes i protokollet öfver landtförsvarsärenden för den 22 maj 1903, n:o 10, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Blomberg*, friherre *Alströmer*, *Gustaf Axel Berg*, *Carl Nyström*, *Gustaf B.*

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Berg, Sjöholm, Falk, friherre Rappe och Sebastian Tham, som ansett den i punkten 2:o) omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet att den bort föranleda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Efter föredragning af utskottets i denna punkt gjorda anmälan lämnades ordet till

Herr statsrådet Husberg, som yttrade: Konstitutionsutskottets anmärkning i denna del innefattar egentligen en anmälan allenast mot föredraganden af ärendet, att döma af utskottets slutord. Men då han, som jag nämnde förut, icke är i tillfälle att själf föra sin talan, och hans kolleger naturligtvis med honom varit delaktiga i beslutet, skall jag be att äfven i denna andra punkt få säga några ord till förklaring och till försvar för den åtgärd, som här omförmäles.

Som herrarne ha sig bekant, fanns i riksstaten under fjärde hufvudtiteln till och med år 1901 ett reservationsanslag till »det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar». På detta anslag har under åtskilliga år uppstått åtskilliga behållningar och reservationer, men det sista året, då anslaget fanns i riksstaten, eller år 1901, uppstod på detta reservationsanslag en brist. Anledningen därtill, att det uppstod en brist, angifves af arméförvaltningen i den skrifvelse, som är omförmäld i utskottets memorial, och detta sammanhänge väsentligen därmed, att under år 1901 prisen på portioner och ransoner ökades utöfver det normala. Kostnaderna för öfningarna måste ju betalas, och eftersom kostnaderna skulle tagas af reservationsanslaget, som icke fick öfverskridas, blef det nödvändigt för arméförvaltningen att betala det öfverskjutande med tillgängliga medel och sedan i sinom tid anmäla detta till ersättande.

När bokslutet afslutats, befanns det, att bristen utgjorde 61,213 kronor, hvilket belopp arméförvaltningen ansåg hade bort afföras å vapenöfningsanslaget, såvida detta anslag funnits kvar efter år 1901; men då detta ej var förhållandet, gick arméförvaltningen in till Kungl. Maj:t och begärde beloppets ersättande. I enlighet med arméförvaltningens tillstyrkande beslutade Kungl. Maj:t vidtaga den nu klandrade åtgärden, att den där kostnaden på 61,000 kronor skulle ersättas af anslaget till »arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof», och det är mot detta beslut konstitutionsutskottet gjort sin anmärkning.

I den skrifvelse, som arméförvaltningen aflät till Kungl. Maj:t, hade arméförvaltningen sagt, att det fanns på det gamla intendenturanslaget för år 1901 en behållning på 78,000 kronor, och den omständigheten, att arméförvaltningen i sin skrifvelse omförmäلت detta förhållande, tyckes hafva varit närmaste anledningen till utskottets yttrande här på sidan 10. Det ser nämligen ut, som

om konstitutionsutskottet menat, att Kungl. Maj:t betäckt denna brist på 61,000 kronor just ur dessa 78,000 kronor, som uppstått såsom behållning å intendenturanslaget för år 1901. Utskottet säger nämligen, »att — — mellan den omförmälda behållningen från år 1901 å anslaget till »arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof» och det förutvarande vapenöfningsanslaget icke funnits någon gemenskap samt att följaktligen enligt utskottets uppfattning alla skäl saknats för tillstyrkande af en dylik åtgärd — —.» Men jag skall be att få fästa uppmärksamheten uppå, att denna brist på 61,000 kronor, *den* blef icke af Kungl. Maj:t anvisad att betalas eller likvideras af dessa 78,000 kronor, som uppstått såsom behållning å 1901 års intendenturanslag, utan den blef anbefalld att betalas af det intendenturanslag, som fanns under det år Kungl. Maj:t fattade sitt beslut, d. v. s. år 1903. Visserligen är det sant, att i det anslaget hade från föregående år ingått reservationer och bland dessa reservationer äfven den på 78,000 kronor, men det var — jag vill särskildt påpeka det — icke *den* reservationen på 78,000 kronor, som *direkt* användes för denna betalning, utan denna brist på 61,000 kronor betalades af reservationsanslaget till intendenturbehof för år 1903. Jag vill påpeka detta, särskildt därför att utskottet har alldeles rätt, när det säger, att mellan behållningen å 1901 års intendenturanslag och bristen på vapenöfningsanslaget för samma år icke fanns något samband. Nej, det är alldeles rätt, men däremot vågar jag påstå, att det fanns ett statsregleringssamband mellan bristen på 1901 års vapenöfningsanslag och det nya intendenturanslag, som från och med år 1902 finnes i riksstaten uppfördt. Vi komma väl ihåg, att när det gamla vapenöfningsanslaget affördes ur riksstaten vid 1901 års riksdag, blef det fördeladt på åtskilliga anslag, dels på ett nytt anslag för arméns fältöfningar, dels på en del andra anslag, och då med proportionsvis förhöjda summor, och ibland dessa senare anslag just på anslaget för »arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof». Detta anslag höjdes vid 1901 års riksdag från 117,000 kronor till 606,000 kronor. Mellan det gamla vapenöfningsanslaget och det intendenturanslag, som kom in i riksstaten år 1902, fanns det således ett samband, och det är *just med hänsyn till detta samband*, som föredraganden i detta mål ansett sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:t att betäcka den uppkomna bristen från 1901 års vapenöfningsanslag ur intendenturanslaget.

Ja, här skulle man naturligtvis kunna invända mot mig: »Låt vara, att det finnes en motsvarighet mellan det gamla vapenöfningsanslaget och det nuvarande intendenturanslaget, men denna motsvarighet är allenast partiell, och Kungl. Maj:t hade, om han velat betäcka bristen, bort dela ut den på sådana anslag, som kunde anses äga full motsvarighet med det gamla vapenöfningsanslaget.» Ja, det kan man naturligtvis säga, men där möter också en betänklighet, likartad den, som förefanns i föregående

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

mål, nämligen att det var mycket svårt för Kungl. Maj:t att försöka en sådan uppdelning af den uppkomna bristen, om man också kunde säga, att den i väsentlig mån sammanhängde med ökade portions- och ransonspris.

Dessutom skulle jag vilja framhålla, att det fanns *en annan* anledning för föredraganden att tillstyrka användningen af just detta anslag, nämligen den, att, när vid 1901 års riksdag den stora uppdelningen af vapenöfningsanslaget skedde, afsikten var, att intendenturanslaget skulle få användas till sådana utgifter, som icke kunde så noga specificeras eller rubriceras. Detta framgår nästan af anslagets rubrik »arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof», hvarunder hänförts kommunionspenningar, sjukvårdskostnader, undervisningsmateriel af alla slag, underhåll af trängfordon, transporter m. fl. utgifter af diverse natur, att meningen varit, att sådana utgifter, som bestridts af det gamla vapenöfningsanslaget, men som icke kunde föras under viss rubrik i den nya staten, skulle kunna få betalas ur detta nya intendenturanslag.

Nu kan man naturligtvis säga, att det varit riktigare af föredraganden att tillstyrka Kungl. Maj:t att gå in till Riksdagen och säga; »Det har uppstått på vapenöfningsanslaget en så och så stor brist, var god och betala den.» Ja, naturligtvis hade man i så fall af Riksdagen fått äska ett extra anslag på 61,000 kronor, och det hade Riksdagen nog beviljat, ty ingen har klandrat de utgifter, som här ifrågakommit. Men då föredraganden fann, att saken kunde ordnas på det sätt, att bristen på det gamla reservationsanslaget betalades med medel, som funnes tillgängliga på det nya intendenturanslaget, utan att någon ändring i riksstaten eller någon anslagsbegäran behöfde ifrågakomma, då tyckte han, af skäl jag nyss framhållit, att detta var rädligast, och jag ber att få betona, att genom detta förfarande icke någon ökad utgift i ringaste mån blifvit statsverket tillskyndad.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Utgången af voteringen om den föregående punkten tyckes visa, att kammaren är benägen att se igenom fingrarna med den militära förvaltningen, äfven när denna icke alls handlar i öfverensstämmelse med hvad som är Riksdagens mening. Men oaktadt utgången af denna votering skall jag ytterligare fästa kammarens uppmärksamhet på vikten däraf, att dylika ting från Riksdagens sida icke behandlas allt för släpphänt.

Herr statsrådet Husberg har här såsom grund för det anmärkta förfarandet anfört, att emellan anslaget »till arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof» och det gamla vapenöfningsanslaget skulle förefinnas ett samband. Men å andra sidan framhöll herr statsrådet Husberg också, att, då arméförvaltningen ingick med sin framställning i detta hänseende, arméförvaltningen uppgifvit, att anledningen till öfverskridandet af vapenöfningsanslaget vore

att söka i ökade rationspris, i det att kostnaderna för truppens naturaunderhåll skulle hafva gått till omkring 100,000 kronor mera än hvad som beräknats och normalt varit. Men icke är det så, att det förefinnes något samband emellan det, som sålunda varit anledningen till öfverskridandet, och de utgifter, som skola utgå från intendenturanslaget. Då borde väl snarare anledningen till öfverskridandet hafva föranledt därtill, att man från anslaget till arméns mathållning hämtat dessa pengar. Men, mina herrar, å detta anslag funnos inga pengar att hämta, och därför tog Kungl. Maj:t de behöfliga medlen icke från det anslag, där det kunnat finnas *något* skäl att taga dem, utan Kungl. Maj:t tog dem i stället från ett helt annat håll. Och det är det, som jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på, att detta är ett förfarande, som herrarne ofta komma att återfinna inom den militära förvaltningen, om herrarne gå närmare in på saken. Så fort det visar sig en brist på ett håll, så finnes det alltid anledning att fylla den bristen på annat håll, utan att man så synnerligen besvärar sig ens med att konstruera fram en grund för sitt förfarande. Jag kan hänvisa till statsrådsprotokollet, där föredragande departementschefen icke anfört ett enda ord till skäl för förfarandet, icke anfört någon af de synpunkter, som herr statsrådet Husberg nu uppgifvit skulle hafva varit för honom bestämmande, när han tillstyrkt denna åtgärd. Om vi se på hela behandlingen af detta ärende, är densamma så ytterst illustrativ för krigsstyrelsens sätt att handla, när det gäller att taga medel, där det möjligen kan finnas några, för att använda dem till ändamål, för hvilka man för tillfället icke har några medel. Det finnes en passus i arméförvaltningens skrifvelse i detta ärende, hvilken jag icke kan undanhålla kammaren. Den innehåller en förklaring af det, som herr statsrådet Husberg nyss berörde, nämligen hvarför det icke från föregående år funnits någon besparing å reservationsanslaget till arméns vapenöfningar. Det heter nämligen i denna arméförvaltningens skrifvelse så här: »att reservationer å detta anslag icke heller förefunnos till täckande af förenämnda brist lärer till en väsentlig del böra tillskrifvas den omständighet, att dessa under föregående år tagits i anspråk för utgifter, hvilka, om ock icke direkt hänförliga till det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar, dock ansetts till dessa stå i så nära samband, att samma utgifter lämpligen kunnat från förbemälda anslags reservationer bestridas». Ja, hvad innebär det, mina herrar? Jo, där hade funnits behållningar de föregående åren; men då hade det uppstått *brist* på *andra* håll, och man hade då tagit behållningarna från detta reservationsanslag, hvars behållningar dock, enligt hvad Kungl. Maj:t och Riksdagen väl veta, *icke* få användas för *något annat* ändamål än det, hvarför reservationsanslaget gifvits. Det må väl icke förvåna, att till och med Kungl. Maj:t kan tycka underligt, att arméförvaltningen så ohöjdt bekänner, att man går så tillväga inom krigs-

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollet.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

styrelsen. Och ett uttryck af denna undran finner man däri, att i denna mycket betänkliga passus uti arméförvaltningens skrifvelse de där orden om att medel under föregående år användts på obehörigt sätt, med blyerts öfverkorsats af någon välvillig hand, förmodligen därför att de icke passade i stycke vid någon föredragning.

För öfrigt kan det förtjäna anmärkas i detta sammanhang, att när man går till statsrådsprotokollet och ser efter, hvad det innehåller, så får man där icke ens läsa en korrekt recit af hvad arméförvaltningen i detta fall hade sagt. Herr statsrådet Husberg framhöll nyss, att föredragande departementschefen icke hade byggt på den grund, som arméförvaltningen byggt på, nämligen att det händelsevis fanns något öfver 70,000 kronor på ett annat håll, som kunde tagas, och som därför också togos. Nej, det var visst icke grunden, säger herr Husberg, utan grunden var den, att föredragande departementschefen fann ett visst samband mellan det nya anslaget till arméns diverse intendentur- och sjukvårdsbehof och det gamla vapenöfningsanslaget. Men, som jag nyss sade, det finnes icke i statsrådsprotokollet ett enda ord till antydning om, att detta skulle hafva varit grunden. Däremot har man tagit sig före att i reciten af arméförvaltningens skrifvelse införa något, som icke alls stod i skrifvelsen, men som tyder på, att man velat framhålla detta såsom grund, eller kanske snarare på, att man skulle önskat att arméförvaltningen hade framhållit detta såsom grund.

Jag för min del finner detta ärende så anmärkningsvärdt, hela dess behandling så märkvärdig, att det skulle förefalla mig högst egendomligt, om Andra Kammaren i dessa tider, då det verkligen gäller att hafva ögonen på krigsstyrelsen, på den militära förvaltningen och dess medelsanvändning, icke skulle besluta att med uttryckligt gillande lägga denna anmärkningspunkt till handlingarna. Det gäller dock, mina herrar, en af de viktigaste frågor med afseende å användningen af de anslag, som Riksdagen beviljar, nämligen att af reservationsanslag aldrig behållningar skola få användas till några andra ändamål än de, som äro gifna i anslaget egen natur. Detta är en bestämmelse, som fortlefvat ända från år 1841, och som vi år för år häfdat i vår skrifvelse till Kungl. Maj:t i slutet af Riksdagen med öfverlämnande af ny riksstat, och som Kungl. Maj:t årligen begär att få fastställd från vår sida. Skola vi nu, genom att behandla detta ärende så, som vi behandlade det föregående, stryka ett kors öfver detta? Ja, mina herrar, hvad hafva då de delegationer, som Riksdagen utser för att verkställa kontroll, hvad hafva då de för anledning att framställa några anmärkningar?

Jag anhåller, herr talman, att denna punkt måtte blifva med gillande af utskottets anmälan lagd till handlingarna.

Herr statsrådet Husberg: Herr talman! Jag skall endast be att i anledning af herr Bergströms yttrande få göra en enda liten anmärkning.

Ang.
fullbordad
franskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr Bergström sade, att om den brist, som uppstått, skolat täckas ur något af de nya anslagen, om jag så får kalla dem, eller de anslag, i hvilka det gamla vapenöfningsanslaget fördelades vid 1901 års riksdag, hade väl denna brist, då den angifvits såsom väsentligen härledande sig ur ökade portionspris, snarare bort betäckas ur mathållningsanslaget. »Men», sade herr Bergström, »där funnos inga penningar. Och därför hade föredraganden företagit sig att tillstyrka Kungl. Maj:t att täcka bristen ur intendenturanslaget.» Mathållningsanslaget är emellertid ett *förslagsanslag*. Grunden därtill, att departementschefen icke täckte bristen ur mathållningsanslaget, kan således icke hafva varit den, som herr Bergström angaf. Ty efter som mathållningsanslaget är ett förslagsanslag, tyckes där tvärtom hafva funnits en obegränsad marginal att taga medel till den uppkomna bristens täckande. Jag tycker således, att departementschefen ådagalagt försiktighet med statsmedel, i det han handskats grannlaga, om jag så får säga, med ett förslagsanslag och i stället tagit medlen från ett anslag, som icke får öfverskridas, samt på detta sätt gifvit vederbörande förvaltning en anvisning att se till, att den rättar munnen efter matsäcken.

Slutligen vill jag säga en enda sak till.

Herr Bergström anförde ett och annat om sättet, hvarpå den ifrågavarande bristen tillkommit. Ja, därom kan jag icke yttra mig. Det känner jag ej till. Det kan ju hända, att, om jag haft längre tid på mig, jag skulle hafva kunnat hinna med att ägna äfven den saken en undersökning. Men konstitutionsutskottets memorial kom in här först i onsdags, och vi regeringsledamöter hafva haft endast två dagar — den ena en helgdag och den andra en konseljdag — på oss för att besvara dessa anmärkningar. Och herrarne måste väl billigtvis medgifva, att denna tid varit väl kort tillmätt.

Herr Hedin: Herr talman! Jag kan instämma med herr Bergström såväl i hans motivering som i hans slutyrkande och i de illustrationer han åberopade beträffande vikten af, att åtminstone Andra Kammaren gör något för att upprätthålla en af representationens viktigaste rättigheter.

I öfrigt skall jag begagna denna punkt för att påvisa en sak, som faller inom sistlidet år — liksom under flera föregående år —, och om hvilken jag förmodar, att jag meddelar en nyhet för herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. Jag vill således alldeles icke mot *honom* rikta någon anmärkning, ehuru han förestått departementet under en del af den tid, som denna märkvärdighet omfattar. Hvem, som bär skulden därför, det kan jag icke angifva. Men jag är viss om, att jag icke vädjar förgäfvets

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

till chefen för landtförsvarsdepartementet, då jag uttalar min öfvertygelse, att han skall åstadkomma den rättelse, som han finner påkallad, så snart jag nämner hvad frågan gäller.

Enligt Kungl. Maj:ts proposition till 1898 års riksdag — i fullständig öfverensstämmelse med den propositionen och i hufvudsak i likhet med hvad ägt rum ända ifrån år 1827 — beviljade Riksdagen för det underbefäl, som kommenderas till tjänstgöring vid garnisonssjukhuset, en viss dagaflöning och för somliga äfven portion. Denna dagaflöning är icke så alldeles obetydlig, att det för en person med ringa aflöning, såsom vårt underbefäls, gör det samma, om han förlorar årligen — Herr talman! Det har bildat sig någon underafdelning där uppe, förmodligen af några personer, som icke tillhöra kammaren och som där föra oväsen — det är icke alldeles likgiltigt, säger jag, för en person i en underofficers ställning, om han år efter år förlorar 324 kronor, som lagligen tillkomma honom. Detta anslag uppfördes första gången i staten för år 1899. Det var 1898 års Riksdag som beslöt dagaflöning för de kommenderade. Jag har med mig liggaren för i riksstaten uppförda anslag å 4:de hufvudtiteln för år 1902, och där finner jag uppräknadt hvad beloppet skulle vara för hvarje dag och sammanräknadt för året. Jag har för öfrigt fått ett officiellt intyg om, att efter 1898, d. v. s. efter det att denna reglering skett, icke ett enda öre har utbetalts till ifrågavarande underbefäl, som tjänstgjort vid sjukhuset. Hvem som ställt så till, därom har jag visserligen en aning, men den kan jag icke uttala. Däremot uttalar jag icke såsom en gissning, utan såsom en säker öfvertygelse, att den nuvarande chefen för departementet skall söka att härutinnan åstadkomma icke blott rättelse för framtiden, utan äfven upprättelse för alla de gångna åren.

Herr Bergström: Herr talman! Herr statsrådet Husberg framhöll, att han på den korta tid, som stått honom till buds för att sysselsätta sig med detta ämne, icke hunnit göra några mera djupgående rechner med afseende på den tidigare användningen af reservationerna på det gamla vapenöfningsanslaget. Men därvidlag behöfde ju herr statsrådet icke gå längre än till arméförvaltningens å intendentsdepartementet förutnämnda skrifvelse, däri det uttryckligen erkännes, att dessa reservationer blifvit använda till ändamål, som icke varit direkt hänförliga till det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar. Detta är väl ett erkännande, som härvidlag måste tillerkännas fullt vitsord,

Med afseende å hvad herr statsrådet anfört gent emot mig, då jag framhöll, att Kungl. Maj:t snarare borde för bristens täckande tagit medel från anslaget till arméns mathållning, vill jag anmärka, att äfven jag mycket väl vet, att detta senare anslag är ett förslagsanslag, men att mitt yttrande uteslutande hänförde sig till den *uppgift* detta anslag har i jämförelse med intendentur-

anslaget. Sedermera kan ju jag, i motsats möjligen till herr statsrådet, hafva den uppfattningen, att man öfver hufvud taget aldrig får använda de besparingar, som på ett anslag må hafva uppkommit, för ett ändamål, till hvilket dessa medel aldrig varit afsedda.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Med reservationsanslag afses ju ett sådant anslag, som icke får öfverskridas. Följaktligen, om ett reservationsanslag öfverskrides, är redan *det* tillräcklig anledning till anmärkning. Men det är icke egentligen detta, som utskottet här velat anmärka. Då det gamla, numera försvunna vapenöfningsanslaget var ett reservationsanslag och således icke fick öfverskridas, fann man, när pengarne icke räckte till, i stället på den utvägen, att förkorta öfningstidens längd; man hade t. ex. regementsmöte endast under 15 dagar i stället för 20, o. s. v.; detta har jag själf varit med om. Men detta kan ju icke nu tillämpas, då Riksdagen själf bestämt, hur lång öfningstiden skall vara. Följaktligen kan anslaget till öfningarna omöjligen vara ett reservationsanslag. Om t. ex. de priser, som beräknats å förnödenheter af hvarjehanda slag, såsom mat, furage etc., väsentligen stiga, så att pengarne icke räcka till för det antal dagar öfningarna måste hållas, så *måste* ju anslaget öfverskridas. Det är således icke något sådant, som utskottet klandrat, utan hvad utskottet klandrat är regeringens sätt att gå till väga för att täcka den uppkomna bristen. Skulle ett täckande af bristen ske genom att taga medel från ett annat anslag, ansågo vi det bra mycket bättre, om medlen tagits från anslaget till mathållningen. Detta gjorde emellertid icke föredragande departementschefen, utan han föreslog Kungl. Maj:t att fylla bristen ur ett annat reservationsanslag, som alls icke hade med den förevarande saken att skaffa. Men den behållning, som uppstår på ett reservationsanslag, får användas *endast* för det ändamål, hvarför anslaget beviljats. Om nu emellertid, mina herrar, Riksdagen beviljar medel för ett visst ändamål, men regeringen tager sig före att använda dem för ett annat, hvartill gagnar det då, att vi inom konstitutionsutskottet göra anmärkningar på att icke vid ett utan många tillfällen, och särskildt inom den militära förvaltningen, de besparingar, som uppkommit på anslag och mången gång uppgå till mycket afsevärda belopp, af regeringen användas för alls icke afsedda ändamål, utan att Riksdagen vet ett grand därom — hvartill gagnar detta, säger jag, om Riksdagen icke skulle fästa något afseende vid dessa våra anmärkningar? Men när utskottet får reda på ett sådant förfarande och till Riksdagen anmäler, att så och så är det, inom det och det departementet eller den och den förvaltningsgrenen etc. har ett af Riksdagen beviljadt anslag användts för ändamål, som icke varit därmed afsedt, då måste väl framställandet af denna anmärkning vara befogadt, Riksdagen oبتaget att sedermera göra hvad den vill i anledning af anmärkningen. Ser man icke saken på detta sätt, då vore det väl bra mycket

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

bättre att gå tillväga och säga så: här har herr departementschefen 42 miljoner kronor; använd dem efter behag; någon redovisning erfordras ej. Men när nu Riksdagen en gång bestämt, att till det eller det ändamålet, och ej till något annat skola de beviljade medlen användas, så är det väl konstitutionsutskottets plikt att, så snart det förmärkt ett åsidosättande af ett sådant beslut, därom underrätta Riksdagen, och något annat har ju utskottet icke gjort.

Herr Waldenström: Under många år — åtminstone under alla de år jag varit ledamot af denna kammare — har det varit en sed att, då konstitutionsutskottets anmälan icke föranledt någon sådan åtgärd, som i § 107 af regeringsformen afses, denna kammare i stället har angående den framställda anmärkningen gjort ett uttalande, huruvida den gillat eller ogillat densamma. För min del har jag länge varit tveksam angående det berättigade i detta förfarande. Såvidt jag kan förstå § 107 af regeringsformen, har kammaren antingen att utan vidare lägga en gjord anmärkning till handlingarna eller ock att besluta en skrifvelse till Konungen i sådant syfte, som i nämnda § 107 omförmäles.

Emellertid har det, som sagdt, blifvit en sed här i Andra Kammaren — jag vet, att den icke förekommer i Första Kammaren — att till beslutet öfver anmärkningen tillfoga ett gillande eller ogillande. Jag tror emellertid, att det kunde vara lämpligt, om kammaren slutade upp därmed en gång, och antingen lade punkten till handlingarna eller ock beslöte en skrifvelse till Konungen i 107:de paragrafens syfte.

Hvad för öfrigt beträffar den sak, som anmärkningen gäller, så yttrade friherre Barnekow, att det ena af de anslag, som nu äro i fråga, icke hade något med det andra att skaffa. Emellertid antyder utskottet själf, åtminstone delvis, något annat, då det i sitt utlåtande säger, att »de utgifter, som med omförmälda båda anslag skolat bestridas, endast till mindre del kunna anses vara af likartad beskaffenhet». Så vidt jag förstår, torde detta uttalande visa, att de båda anslagen icke äro utan all beröring med hvarandra, om de också, enligt utskottets mening, endast till en mindre del äro likartade. Det torde ock blifva ganska svårt att säga, hvar gränslinjen emellan det ena och det andra är till finnandes. Ty härvidlag liksom i så många andra stycken är gränsen emellan det rätta och det orätta mycket hårfin och alls icke något ginungagap.

Herr talman! På grund af både det ena och det andra, som jag nu anfört, anhåller jag att kammaren helt enkelt måtte lägga denna anmärkningspunkt till handlingarna.

Herr Bergström: Herr talman! Den siste ärade talaren ansåg, att utskottet skulle hafva gjort det medgifvandet, att, då ett samband, om ock till mindre del, förefunnes emellan intendentur-

anslaget och det gamla vapenöfningsanslaget, det skulle kunna försvaras att fylla bristen i detta senare anslag genom medel från det förra. Men i fall den ärade talaren litet noggrannare genomgått hvad utskottet angående denna sak yttrat i sitt betänkande, skulle han hafva funnit hvad utskottet menat med de af honom citerade orden, nämligen att, då det gamla vapenöfningsanslaget blef utskiftadt på, om jag icke missminner mig, åtta olika anslag, däribland det s. k. intendenturanslaget, det naturligtvis finnes något på detta senare anslag, som motsvarar ett och annat af det, som utgick från det gamla vapenöfningsanslaget. Detta bör väl vara klart. Men detta innebär å andra sidan, ur statsregleringssynpunkt sedt, inter berättigande för Kungl. Maj:t att, när på det gamla, nu försvunna vapenöfningsanslaget en brist uppstått, utan vidare fylla denna brist med ett överskott, som uppstått på ett af dessa nya anslag, på hvilka det förra utskiftats. En helt annan väg har Kungl. Maj:t att i dylika fall gå, nämligen att vända sig till Riksdagen och anmäla förhållandet, hvarefter Riksdagen naturligtvis fattar sitt beslut i enlighet med sakens beskaffenhet. Eljest skulle Kungl. Maj:t ju kunna handla absolut huru helst han vill och behagar på detta område.

Den nyssnämnde ärade talaren gjorde jämväl en framställning till kammaren i syfte att förmå denna att för framtiden antaga Första Kammarens vanor i afseende på dechargeutlåtandets behandling; vi skulle således hädanefter icke få med något som helst gillande lägga utskottets anmärkningar till handlingarna, men i stället lägga dem utan vidare till handlingarna. Ja, i Första Kammaren har man under olika tider haft rätt många meningar i afseende på formen för dechargebetänkandets handläggning. Det finnes t. ex. en mening, som inom Första Kammaren stundom gjort sig gällande, eller att man icke skulle hafva någon rättighet att anmäla några reservationer emot konstitutionsutskottets hemställanden i dechargebetänkandet. Ännu mera utpräglad torde den meningen vara, att man icke har någon rättighet att i kamrarne debattera de reservationer, som blifvit fogade till konstitutionsutskottets dechargebetänkande. Men, mina herrar, när det så passar sig, då afviker Första Kammaren själf från denna mening, som den brukar dekretera för Andra Kammarens del; så har visst skett just i dag, om jag icke tager fel.

Emellertid hafva vi här i Andra Kammaren allt sedan det nya riksdagsskickets början — jag vill icke gå längre tillbaka i tiden — funnit skäl att med gillande eller ogillande — och merendels då med gillande — lägga konstitutionsutskottets anmärkningar till handlingarna. Jag tager för gifvet, att detta senare icke skett utan för så vidt kammaren funnit en verklig grund föreligga för ett sådant gillande. Det förefaller mig då, som om vi icke skulle i herr Waldenströms uppträdande finna någon anledning till att nu afvika från denna af Andra Kammaren under många år följda praxis.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman! Hvad den första punkten i herr Bergströms senaste anförande beträffar, ber jag att få anmärka, att de ord jag yttrade voro riktade mot ett påstående af friherre Barnekow, att dessa båda nu ifrågavarande anslag icke hade något med hvarandra att skaffa. Att opponera sig mot detta påstående var fullt berättigadt på grund af konstitutionsutskottets eget uttalande i denna del. När herr Bergström replikerade mig, förde han alltså saken in på ett område, på hvilket jag alls icke hade inlåtit mig.

Hvad beträffar den andra punkten af herr Bergströms anförande, ber jag att få anmärka, att jag aldrig uppmanat Andra Kammaren att i fråga om dechargebetänkandets behandling följa Första Kammarens praxis, eller hvad han nu begagnade för uttryck. Jag har förordat, att kammaren skulle följa grundlagens bud, det är allt. Om nu herr Bergström säger att Första Kammaren hyser växlande meningar den ena gången efter den andra om rätta formen för dechargefrågornas behandling, eller att den söker dekretera något för Andra Kammaren — hvilket jag nu icke tror, att den vill — under det att den själf öfverträder just detsamma, som den skulle vilja dekretera för Andra Kammaren o. s. v., så är allt detta bara floskler och har icke ett dugg att göra med det, som jag yttrade. Ty jag sade helt enkelt, att enligt min tanke — och jag ber herr Bergström ursäktas, att äfven jag anser mig hafva rätt, lika väl som han, att uttala en åsikt i en grundlagsfråga — jag sade, att Riksdagen har i en fråga, sådan som den nu föreliggande, antingen att utan vidare lägga betänkandet till handlingarna eller också att besluta en skrifvelse till Konungen, på sätt 107 § i regeringsformen säger. Att Andra Kammarens praxis länge varit en annan, det må vara alldeles rätt anmärkt, men därför att en praxis är gammal, är det alls icke sagdt, att den är riktig.

Herr Höjer: Herr talman! När herr Waldenström höll sitt förra anförande, kom jag genast att tänka på en händelse, som timade här i denna kammare i början af 1890-talet. Vid 1892 eller 1893 års riksdag hade konstitutionsutskottet funnit sig befogadt att göra ett par, tre anmärkningar emot dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, herr Gunnar Wennerberg. I fråga om en af dessa anmärkningar begärdes ordet af herr Waldenström, som därvid höll ett, såsom vanligt, af kammaren mycket gärna åhördt anförande. Herr Waldenström slutade det anförandet med att hemställa, att kammaren måtte »med eftertryckligt gillande lägga den gjorda anmälan till handlingarna». Det står förvaradt i kammarens protokoll. Kammaren ställde sig denna herr Waldenströms direkta uppmaning till efterrättelse och biföll hans yrkande, om jag icke missminner mig, utan votering. För min del finner jag detta bruk synnerligen praktiskt, och jag skulle beklaga, om

kammaren nu på en gång på herr Waldenströms uppmaning afveke ifrån detsamma.

Med afseende å den fråga, som nu föreligger, får jag till alla delar instämma med herr Bergström och framför allt i det yrkande, som han gjorde.

*Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Med anledning af herr Waldenströms yttrande, att voteringen i första punkten skulle innebära, att kammaren därigenom afstått från bruket att med gillande eller ogillande lägga en dylik anmälan till handlingarna, ber jag att för min del få förklara, att jag icke inlagt någon sådan betydelse i denna votering.

Enligt § 107 regeringsformen äger konstitutionsutskottet icke föreslå Riksdagen att, om den så finner för godt, skrifva till Kungl. Maj:t och hemställa, att det eller det statsrådet måtte skiljas från sin plats, utan utskottet endast anmäler förhållandet och beror det sedan på Riksdagen om den i anledning häraf vill hos Kungl. Maj:t anhålla om nämnda statsråds skiljande från sin plats. Om nu Riksdagen icke vill gå så långt som att begära, att ett statsråd måtte skiljas från sin plats, men i alla fall anser mot honom gjord anmärkning befogad, kan Riksdagen gifva uttryck åt denna sin uppfattning genom att begagna sig af bruket att med gillande eller ogillande lägga anmälan till handlingarna.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag minnes mycket väl den händelse, som herr Höjer nyss omtalade, och jag förstod nog, att han med sitt goda historiska minne skulle komma att draga fram den här. Men jag vill säga herr Höjer, att, äfven om jag en gång har framställt ett grundlagsvidrigt yrkande, så blir det icke grundlag ändå.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de därunder gjorda yrkandena, nämligen dels att lägga till handlingarna den i förevarande punkt gjorda anmälan och dels att lägga berörda anmälan med gillande till handlingarna, fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger konstitutionsutskottets anmälan i andra punkten af utskottets memorial n:o 6 till handlingarne, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Voteringen utvisade 71 ja, men 129 nej; och hade kammaren alltså beslutat att med gillande af utskottets i punkten 2:o gjorda anmälan lägga punkten till handlingarna.

Punkten 3:o).

Utskottet hade under denna punkt funnit den regeringsåtgärd, som omförmäldes i protokollet öfver sjöförvarsärenden för den 17 juni 1903, n:o 14, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Vid punkten hade emellertid fogats reservation af herrar *Blomberg*, friherre *Alströmer*, *Behm*, *Moberg*, *Trygger*, *Lars Berg*, *Carl Nyström*, *Gustaf B. Berg*, *Sjöholm* och friherre *Rappe*, som ansett den i punkten 3:o omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

I fråga om denna punkt anförde:

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet *Palander*:
Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottet har funnit anledning att jämlikt § 107 regeringsformen anmäla mig hos Riksdagen, emedan jag tillstyrkt Kungl. Maj:t användandet af allmänna besparingar för ett visst ändamål. Jag beklagar, att jag saknar nödiga juridiska kunskaper, ty om jag hade sådana, skulle det helt säkert vara betydligt lättare för mig att afgifva den förklaring, som detta viktiga konstitutionella spörsmål kräfver. Jag skall dock söka afgifva en dylik förklaring så godt jag kan från min praktiska synpunkt.

Konstitutionsutskottet säger i sitt utlåtande:

»Såsom ofvan framhållits, har marinförvaltningens i ofvanberörda skrifvelse den 23 september 1902 framställda förslag om äskande hos Riksdagen af anslag till ifrågavarande elektriska verkstadsbyggnad icke af Kungl. Maj:t vunnit beaktande vid aflåtandet till 1903 års Riksdag af proposition angående reglerandet af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel. Detta oaktadt har Kungl. Maj:t kort efter nämnda riksdags slut, på marinförvaltningens i annat sammanhang väckta erinran om dess förut i ämnet gjorda hemställan, men utan att för samma framställning förbragts några nya skäl, för nu ifrågavarande ändamål anvisat medel, hvilka enligt gällande bestämmelser icke få användas för bestridande af sådana statsbehof, hvarom här är fråga.» Häraf framgår bland annat, att utskottet icke anser, att nya skäl för uppförandet af ifrågavarande elektriska verkstadsbyggnad framkommit, sedan marinförvaltningen i sin skrifvelse i september 1902 begärde, att Kungl. Maj:t hos Riksdagen skulle äska anslag till en sådan bygg-

nad. Under åren 1896, 1897 och 1898, då jag var varfschef i Karlskrona, var den elektriska verkstaden därstädes inhytt på ett galleri i varfvets mekaniska verkstad. Denna plats befanns emellertid vara alldeles för liten för den elektriska verkstadens behof, och därför inreddes på mitt initiativ för verkstaden en mindre, för tillfället tom, byggnad. Jag trodde då, att det ökade utrymme, som verkstaden sålunda erhölet, skulle vara tillräckligt för en tid bortåt. Kom så emellertid marinförvaltningens skrivelse i september med begäran, att Kungl. Maj:t skulle hos Riksdagen åska anslag för en ny elektrisk verkstadsbyggnad i Karlskrona. Jag fann då på grund af erfarenheten från min varfscheftid, att ett dylikt anslag icke var för tillfället behöfligt. Jag hade nämligen den uppfattningen, att om den af mig nyss omnämnda mindre byggnaden vore för liten för den elektriska verkstaden, kunde man lätt bygga till densamma. Därtill kom, att Kungl. Maj:t just det året hos Riksdagen åskade anslag för andra och viktigare ändamål till ett högst betydande belopp, ett belopp som var så stort, att det aldrig förut åskats så mycket på femte hufvudtiteln, nämligen omkring 25,000,000 kronor. Af dessa anledningar ansåg jag mig icke kunna tillstyrka marinförvaltningens ifrågavarande framställning. Under vintern 1902—03 framhölls emellertid för mig af marinförvaltningen och särskildt af den man, som närmast hade med denna sak att göra, nämligen öfverdirektören och chefen för mariningeniörstaten, ytterst talande skäl för nödvändigheten af att anskaffa en större byggnad för elektriska verkstaden i Karlskrona, och slutligen gjorde jag själf på ort och ställe i Karlskrona våren 1903 undersökning i frågan och blef då öfvertygad därom, att det verkligen var nödvändigt att uppföra en dylik byggnad. Då därför marinförvaltningen i sin s. k. majskrivelse, dagtecknad den 26 maj, ånyo framkom med begäran, att ifrågavarande byggnad måtte komma till stånd, och föreslog, att medel för ändamålet skulle tagas ifrån de allmänna besparingarna, ansåg jag mig, då ärendet föredrogs i konseljen den 12 juni, på nu anförda skäl kunna tillstyrka hvad marinförvaltningen sålunda hemställt.

Jag har härmed velat visa, att det verkligen tillkommit *nya* och *talande skäl* mellan marinförvaltningens båda skrivelser, nämligen dess första skrivelse i september 1902 och dess andra i maj 1903.

Utskottet säger vidare: »I Rikets Ständers skrivelse den 12 maj 1841 angående grunderna i afseende å dispositionen af besparingarna å hufvudtitlarna, hvilka grunder uti Riksdagens årliga skrivelser till Kungl. Maj:t med öfverlämnande af ny riksstat förklaras fortfarande skola blifva gällande, förutsättes nämligen, att de besparingar, som intill följande riksdag kunna å någon hufvudtitel uppstå, af Kungl. Maj:t disponeras till sådana, vid den af Rikets Ständer verkställda statsreglering ej påräknade utgifter, hvilka under tiden mellan riksdagarne kunna finnas för rikets styrelse af oundvikligt behof påkallade.

*Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Hvad utskottet här citerat är en del af Rikets Ständers resonemang, som föregår deras ifrågavarande beslut år 1841. Då nu emellertid detta resonemang och det beslut, hvartill Rikets Ständer kommo, hvilket gäller den dag, som ännu är, äro af något olika ordalydelse, tager jag mig friheten att här uppläsa det beslut, hvartill Rikets Ständer kommo år 1841. Det lyder på följande sätt: »Att de besparingar, hvilka intill nästa riksdag kunna å någon eller några af hufvudtitlarne uppkomma, må fortfarande af Eders Kungl. Maj:t användas till sådana af Rikets Ständer ej förut pröfvade utgifter, hvilka hädanefter kunna finnas för rikets styrelse af oundvikligt behof påkallade för samma ändamål, som med hvarje hufvudtitels anslag afses, och hvilka utgifter alltid måste vara tillfälliga och icke af permanent egenskap; att sålunda besparingarne i intet fall må komma i fråga att begagnas till bestridande af årliga löner och arfvoden, hvilka böra rätta sig efter den statsreglering, som af Rikets Ständer blifvit godkänd och måste betraktas såsom gällande intill dess densamma i vederbörlig ordning förändras; samt att vid denna disposition i öfrigt må iakttagas, att de besparingar, som ett år reserveras kunna ett följande år användas.» Af detta se vi, att det är en icke så oväsentlig skillnad mellan resonemanget och beslutet. Särskildt vill jag här fästa uppmärksamheten därpå, att i resonemanget talas om »påräknade utgifter», då däremot i beslutet talas om »ej förut pröfvade utgifter». Vidare förekommer i slutet af resonemanget uttrycket »utgifter, hvilka under tiden mellan riksdagarne kunna finnas för Rikets styrelse af oundvikligt behof påkallade». Detta finnes icke i beslutet. Utaf det af mig nu upplästa beslutet finner jag efter min uppfattning klart och tydligt framgå, att, om Kungl. Maj:t äskat ett anslag för visst ändamål af Riksdagen och detta af Riksdagen pröfvats och afslagits, äger Kungl. Maj:t icke att för detta ändamål använda af de allmänna besparingarna. Något sådant har i ifrågavarande fall alldeles icke förekommit. Jag kan heller icke anse, att denna utgift kan vara af någon permanent natur, utan helt säkert är den af tillfällig natur. Jag kan icke se, att man af gällande bestämmelser, såvidt jag kan förstå dem, bör draga den slutsatsen, att Kungl. Maj:t skulle vara förvägrad att använda besparingar för täckande af sådana behof, som varit kända före eller blifva kända under riksdagen. Detta har säkerligen ägt rum många gånger, utan att utskottet hittills därom gjort någon anmärkning. Jag kan således icke anse mig hafva handlat i strid mot föreskrifterna om besparingarnas användning, och såsom stöd härför kan jag väl få räkna, att 10 d. v. s. hälften af konstitutionsutskottets ledamöter, bland hvilka finnas många skickliga tolkare af lagar och författningar, icke biträdt utskottets hemställan.

På sätt jag sålunda sökt framhålla, kan jag därför icke finna, att jag tillstyrkt Kungl. Maj:t att vidtaga en åtgärd, som i sig

innebär ett öfverskridande af den Kungl. Maj:t öfver besparingarna tillerkända dispositionsrätt.

*Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Herr Bergström: Herr talman! Den nu föreliggande frågan är egentligen en del af ett större ärende, som varit å bane i konstitutionsutskottet, och beträffande hvilket visserligen icke konstitutionsutskottets majoritet har stannat vid någon anmälan till Riksdagen, men däremot åtskilliga af denna kammars ledamöter hafva reservationsvis framhållit åtskilliga betänkligheter gent emot hvad som förekommit i sjöförvarsdepartementet vid detta ärendes behandling. Utgångspunkten härvid är ett den 17 juni föredraget årsbesked från marinförvaltningen till sjöförvarsdepartementet, uti hvilket förekommer en redogörelse för den finansiella ställningen vid utgången af 1902. Af detta årsbesked erfar man, att en hel del anslag på flottans stat hafva blifvit öfverskridna; att vidare marinförvaltningen ansåg lämpligt, att vissa af dessa brister skulle täckas genom anvisning från de allmänna besparingarna; och slutligen, att marinförvaltningen gjort hemställen till Kungl. Maj:t om en massa andra anvisningar ifrån dessa allmänna besparingar. Jag vill, innan jag går in på den detaljfråga, som här speciellt är å bane, framhålla en egendomlighet, som vidlåder detta protokoll, af den 17 juni 1903 n:o 14, rörande flera viktiga sjöförvarsärenden.

När man genomgår statsrådsprotokollet för denna dag, finner man på nämnda punkt, att detsamma efter en mycket kort recit af marinförvaltningens skriftelse — denna recit går kanske på 10 rader och meddelar ej några siffror eller några som helst detaljer — endast innehåller en kort framställning, däri chefen för sjöförvarsdepartementet dels tillstyrker en minskning från 40,000 kronor till 30,000 kronor af det anslag, som från de allmänna besparingarna föreslagits skola anvisas till den elektriska verkstadsbyggnaden i Karlskrona, och dels vidrör ett ämne, som icke har någon sifferkaraktär, hvarefter protokollet helt enkelt slutar med, att departementschefen tillråder Kungl. Maj:t att bifalla allt det öfriga, om hvilket marinförvaltningen gjort hemställen. Med den uppfattning, som man med skäl har om, huru statsrådsprotokollen i allmänhet böra föras, måste man onekligen finna det ganska egendomligt, att Kungl. Maj:t denna dag — den 17 juni 1903 — från de allmänna besparingarna på femte hufvudtiteln anvisat ett belopp af icke mindre än 230,138 kronor 16 öre, fördeladt på en mängd poster, utan att till protokollet antecknats en enda detaljuppgift — med undantag af kostnaden för den elektriska verkstadsbyggnaden, som Kungl. Maj:t bestämt till ett mindre belopp, än marinförvaltningen föreslagit —, ja, utan att ens slutsumman 230,138 kronor 16 öre blifvit i protokollet angifven. Detta tillvägagående torde gifva herrarne en bild af, huru lättvindigt man i de båda försvarsdepartementen — här gäller det ju närmast sjöförvarsdepartementet — handskas med de allmänna besparingarna. Hvad jag, förutom detta

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

lättvindiga sätt att föra protokoll i ett så viktigt ärende, funnit särskildt anmärkningsvärdt, är, såsom jag i en af åtskilliga kamrater från denna kammare biträdd reservation har framhållit, att från dessa besparingar tagits afsevärda belopp till täckande af brist i åtskilliga reservationsanslag.

Går jag nu särskildt öfver till den detalj, beträffande hvilken konstitutionsutskottet gjort anmälan hos Riksdagen, har herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet först framhållit, att han såsom icke jurist närmast ville sysselsätta sig med den rent praktiska och faktiska fråga, som här förelåg, och har han därvid anfört, att, medan konstitutionsutskottet ansett, att några nya skäl för anläggningen af denna elektriska verkstadsbyggnad icke framkommit, sedan ärendet varit före på grund af marinförvaltningens skrifvelse af september 1902, en hel del dylika skäl faktiskt förelegat. Men i statsrådsprotokollet och i den skrifvelse från marinförvaltningen, som föredrogs den 17 juni 1903, finnes *icke ett ord* om några som helst *nya* skäl. Nu öfvermålar herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, att han, om jag icke missuppfattat honom, vid besök i Karlskrona samt vid samtal med åtskilliga personer kommit till en annan uppfattning i detta hänseende, än han hade vid den tid, han beklädde varfschefsposten i Karlskrona. Men hvarför då icke föra detta till protokollet, så att man ser, att nya skäl förelegat?

Därefter gick herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet in på, hvad han behagade kalla den juridiska frågan. Han framhöll därvid, att utskottet icke skulle hafva citerat Rikets Ständers beslut af 1841 riktigt. Hvad konstitutionsutskottet åberopat skulle nämligen endast vara ett resonemang, som vore byggt på ett tidigare ständerbeslut. Ja, men om man går till 1841 års ständerskrifvelse — denna berömda skrifvelse, som ordnar förhållandet med afseende å användningen af besparingarna, sådan denna användning enligt Rikets Ständers mening borde vara —, så finner man, att beslutet af år 1841 icke är någonting annat än först och främst ett konfirmerande af 1834 års ständerbeslut, men tillika ett skärpande af detta beslut. Det är ingalunda så, som herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet tyckes föreställa sig, att man år 1841 skulle hafva i något afseende släppt efter beträffande besparingarnas användning, utan det heter tvärtom i 1841 års ständerskrifvelse, att ständerna på grund af erfarenheter, som under den senare tiden gjorts därom, att man icke rättat sig efter 1834 års beslut, fattade detta nya beslut. 1841 års beslut innebär således icke något frångående af det förra beslutet, utan utgjorde tvärtom en *skärpning* af detsamma.

Nu sade herr statsrådet, att medan utskottet, med användande af det uttryck, som begagnats i 1834 års skrifvelse, talat om vid den af Rikets Ständer verkställda statsreglering ej »påräknade» utgifter, i 1841 års skrifvelse i stället talats om ej »pröfvade» så-

dana. Ja, i själfva verket betyda orden »påräknade» och »pröfvade» i detta sammanhang alldeles detsamma. Det är här alls ingen skillnad i betydelsen af dessa ord. Däri ligger icke på något sätt tyngdpunkten i anmärkningen. Däremot ligger den i de därpå följande orden: »utgifter, hvilka — — — finnas för rikets styrelse af oundvikligt behof påkallade». Om jag uppfattade herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet rätt, sade han, att sistnämnda ord icke finnas i 1841 års beslut. Jo, de finnas där visst. De äro ord för ord lika med orden i det citerade beslutet af 1841. Där står, att ständerna beslutit, att »de besparingar, hvilka intill nästa riksdag kunna å hufvudtitlarne uppkomma, må fortfarande af Eders Kungl. Maj:t användas till sådana af Rikets Ständer ej förut pröfvade utgifter, hvilka hädanefter kunna finnas för rikets styrelse af oundvikligt behof påkallade, för samma ändamål, som med hvarje hufvudtitels anslag afses». Det är sålunda ord för ord precis detsamma.

Ja, då blir naturligtvis frågan, huruvida detta anslag varit oundgängligt, huruvida, sedan herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet vid början af år 1903 pröfvat detta anslagsbehof och *icke* funnit det oundgängligt, detsamma några månader senare och en månad efter riksdagens afslutande funnits *oundgängligt*. Nu har herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet sagt, att här förelegat *nya* skäl, om hvilka protokollet emellertid icke innehåller det bittersta. Därom kan jag således icke tvista med herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet. Men det vill jag framhålla, att för Riksdagen och för konstitutionsutskottet såsom en å Riksdagens vägnar granskande delegation har uti de handlingar, som kommit oss till handa, icke förelegat det bittersta af sådana nya skäl.

Man kan för öfrigt, om man ser denna fråga rent materiellt, anmärka, att ett anslag för sådant ändamål som byggandet af ett hus visserligen kan sägas vara ett tillfälligt anslag, men dock afser något som är varaktigt, något som går på framtiden. Om man t. ex. bygger en elektrisk verkstadsbyggnad i Karlskrona, utgör den naturligtvis endast ett led i hela arrangemanget med afseende å de elektriska behofven i Karlskrona. Man kan med skäl säga, att detta dock är en utgift af sådan art, att Riksdagen har full rätt att begära, att den icke göres, utan att Kungl. Maj:t inkommer med framställning därom till Riksdagen. De grunder, på hvilka ett beslut om en sådan utgift byggas, äro icke af så tillfällig beskaffenhet, att Kungl. Maj:t icke bör kunna hafva dem klara för sig, då Kungl. Maj:t gör sina hvarje år återkommande framställningar till Riksdagen. Det vore utan tvifvel synnerligen olyckligt och icke alls i enlighet med Riksdagens önskningsar, om Kungl. Maj:t skulle gifva sig in på att ur de allmänna besparingarne taga medel till dylika ändamål. Detta vill jag hafva sagdt i både materiellt och formellt afseende.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Då detta ärende synts mig liksom utskottet i dess helhet vara betänkligt, ber jag att få yrka, att kammaren måtte *med gillande* lägga anmärkningen till handlingarna.

Herr Hedlund: Det synes vara nödvändigt, att Riksdagen å nyo skrifer och klarar denna sak, hvarvid måste tagas hänsyn till, att vi numera hafva årliga riksdagar, hvilket icke var förhållandet år 1841. Såvidt jag kan döma, har nämligen sedan tillkomsten af 1841 års riksdagsskrifvelse praxis utvecklats sig i en helt annan riktning, än med denna skrifvelse afsågs. Om vi t. ex. se i de berättelser, som hvarje år af statsrevisorerna afgifvas till Riksdagen och underkastas statsutskottets pröfning, finna vi också förteckningar på de utgifter, som bestridits med de olika hufvudtitlarnes besparingar. I 1902 års revisorers berättelse återfinna vi, bland annat, följande utgifter af dylik beskaffenhet: för uppförande af ett sjukhusetablissemang vid Sollefteå för Västernorrlands regemente och Norrlands trängbataljon 65,400 kronor; för byggnader å Skillingaryds skjutfält 33,082 kronor 50 öre; för tygstatsbyggnader i Uppsala 10,650 kronor; och för uppförande af ett varmbadhus å mötesplatsen Malmen 10,000 kronor. Jag kan icke tänka mig, att för alla dessa utgifter kunnat företes sådana presande omständigheter, som skulle utgöra anledningen till, att de icke kunnat uppskjutas ett år. I statsrevisorernas berättelse till innevarande Riksdag finna vi under fjärde hufvudtiteln ett anslag från besparingarne å 18,600 kronor för uppförandet af en byggnad, inrymmande bostad för chefen vid ridskolan å Strömsholm.

De nu nämnda utgifterna hafva icke gjorts till föremål för anmärkning af vare sig statsrevisionen eller Riksdagen. Däremot hafva statsrevisorerna, såsom vi veta, gjort anmärkning därom, att besparade medel användts till inköp af officerspaviljonger.

Jag har haft särskild anledning att taga reda på detta, därför att i det tillfälliga utskott, jag tillhör, vi vid behandlingen af en motion voro ovissa, huru vi skulle uttrycka ett önskemål i afseende å förbättring af byggnaderna å mötesplatserna. På grund af de talrika exempel i angifven riktning, som vi funno i statsrevisorernas berättelser, antyde vi emellertid helt lugnt, att medel för det omnämnda ändamålet kunde tagas af de allmänna besparingarne.

Saken tyckes, såsom sagdt, nog behöfva klargöras, särskildt med hänsyn till de stora besparingar, som uppkomma under fjärde och femte hufvudtitlarna. Men jag kan icke se annat, än att i förevarande fall en gammal, af Riksdagen år efter år godkänd praxis blifvit följd, liksom jag vill tillägga, att omförmälda, af Andra Kammarens femte tillfälliga utskott afgifna yttrande af Andra Kammaren lämnades utan anmärkning.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke tillvita herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet,

*Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

att han gjort något, som icke andra gjort före honom, ty ett dylikt förfaringssätt har verkligen blifvit praxis. Jag har funnit inom konstitutionsutskottet, att det blifvit praxis, att man af besparade medel uppför byggnader m. m. Det har länge förfarits så, och större belopp än detta hafva blifvit för sådant ändamål använda. Herr Hedlund omnämnde uppförandet af ett badhus på Malmen. Jag minnes, när denna fråga förevar uti konstitutionsutskottet, och jag minnes äfven, att jag då på det bestämdaste protesterade mot ett sådant tillvägagångssätt och att jag sade, att det icke ginge an, att det på detta sätt byggdes hus efter hus af besparade medel och att det aldrig omtalades i Riksdagen. Frågan förföll då och man sade: Hvarför skall man bråka? På samma sätt har jag, från det jag första gången blef medlem af konstitutionsutskottet, på det allra kraftigaste opponerat mig däremot, att staten skulle inköpa officerspaviljonger utan att underrätta Riksdagen, och likaså har jag bestämdt opponerat mig däremot, att man uppförde nya byggnader på mötesplatserna, hvilka byggnader aldrig blifva använda i framtiden. Man upptog emellertid icke dessa anmärkingar, ty man sade, att det icke tillhörde konstitutionsutskottet att framställa anmärkingar häremot, utan att det vore statsrevisorerernas och statsutskottets sak. Jag har suttit i konstitutionsutskottet och sett år från år ett sådant förfaringssätt, och summorna hafva vuxit hvart enda år — det är stora summor, som hafva användts på detta sätt. Någon gång måste man emellertid göra Riksdagen uppmärksam på detta. Jag vill emellertid ännu en gång säga, att, hvad mig beträffar, är det icke fråga om att framställa något misstroendevotum mot herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, ty han har icke gjort annat, än hvad många andra hafva gjort före honom, och han har gjort mindre än andra, så till vida att det mången gång är större belopp, som blifvit på detta sätt använda. Men man kan icke se detta år efter år, utan att man någon gång måste släppa sina känslor lösa, och hela tiden jag suttit i konstitutionsutskottet har det plågat mig, att jag icke kunnat få saken fram och få Riksdagen underrättad om ett förhållande, som jag anser, att den bör hafva reda på.

Herr Hedin: Herr talman! Jag skall endast bedja att få göra den erinran, att, om icke på den väg, som antyddes af den ledamot af utskottet, som nyss hade ordet, rättelse står att vinna vare sig med afseende på den ena hufvudtiteln eller den andra, inom försvarsdepartementen eller andra departement, det gifves en utväg, som väl en gång kommer att anlitas och icke är så långt aflägsen, hvilken redan torde vara ifrågasatt och kommer att beslutas på vanlig statsregleringsväg genom gemensam voting, och det är bestämmandet af ett anslags natur. Däri ligger ett maktmedel, som det icke står till att undkomma på annat sätt, än att man beslutar sig för att lyda lag och förordning.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet beslöt kammaren att med gillande lägga punkten till handlingarne.

Punkten 4:o).

Under berörda punkt hade utskottet funnit den regeringsåtgärd, som omförmäldes i protokollet öfver finansärenden för den 23 januari 1903, n:o 6, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Reservation hade emellertid anmälts af herrar *Blomberg*, friherre *Alströmer*, *Lars Berg*, *Carl Nyström*, *Gustaf B. Berg*, *Sjöholm*, *Falk*, friherre *Rappe* och *Törner*, hvilka ansett den i punkten 4:o omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Efter föredragning af utskottets i förevarande punkt gjorda anmälan begärdes ordet af

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Meyer*, som yttrade: Utskottet har ansett sig böra till Riksdagen anmäla, ätt Kungl. Maj:t på min föredragning beslutat utbetalandet af ett penningbelopp till gäldande af en fordran, hvilken skulle hafva varit preskriberad. Jag ber att till en början få erinra om, huru med denna sak rätteligen förhåller sig.

Då sedermera justitierådet *Wretman* på 1840-talet utnämndes först till fiskal och sedermera till assessor i Svea hofrätt afdrogs enligt då gällande författning från hans intjänta lön ett visst belopp, som skulle innehållas till efter hans död för att då utbetalas till hans arfvingar såsom begrafningshjälp. När justitierådet *Wretman* på sin tid afled, uraktläto hans arfvingar att förr än mer än 10 år därefter göra anspråk på att utfå denna begrafningshjälp, och det var då, som Kungl. Maj:t beslöt, att dessa medel skulle till arfvingarne utbetalas. Utskottet har nu ansett, att dessa penningemedel skulle anses såsom en vanlig fordran, en fordran, som är underkastad de i allmän lag gällande stadgandena rörande preskription. Fordran skulle således vara preskriberad och arfvingarne följaktligen icke längre hafva någon rätt till utfående af detta belopp. Jag har för min del haft och jag har fortfarande en annan uppfattning rörande dessa penningars natur. Jag har icke kunnat anse dessa penningar utgöra en fordran i vanlig mening, utan jag ansåg och jag anser fortfarande, att de till sin natur mera måste likställas med en deposition. Det var ju icke något lån, som af *Wretman* lämnades till staten. Staten har tagit hand om den del af aflöningen, som innehölls, i uttryckligt syfte, att den skulle

efter hans död utlämnas till hans arfvingar. Dessa medel kunde icke vara af vanlig fordrans natur, därför att i så fall skulle ju preskription hafva inträdt icke 10 år efter Wretmans död, utan 10 år efter det penningarna blifvit innehållna af statskontoret, och det fanns ingen, som kunde vidtaga de åtgärder, som äro i lag föreskrifna, om man vill bibehålla en fordran vid lif mer än 10 år. Wretman kunde icke göra det, ty han hade absolut ingen rätt till penningarne, och hvilka som skulle blifva hans arfvingar kunde ingen veta på 1850-talet. Det fanns följaktligen ingen, som kunde vidtaga sådana åtgärder, och jag drar af detta förhållande den slutsats, att penningarna icke kunde behandlas såsom en vanlig fordran, utan måste betraktas mera såsom en deposition. Och för deposition gäller, såsom herrarne nogsamta hafva sig bekant, ingen preskriptionstid; i fråga om deposition gäller rätten till det deponerade mer än 10 år.

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Vid sådant förhållande anser jag, att jag icke tillrådt Konungen att utbetala några statsmedel, några medel, som till följd af preskription blifvit statens medel, och att jag således icke förfarit oriktigt i denna sak.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har ansett, att ifrågavarande begravningshjälp skulle vara en deposition och följaktligen af den beskaffenhet, att den icke kunde preskriberas. Jag ber då att i korthet få erinra om sakens sammanhang, som är följande. Före den 17 september 1851 erhöilo alla statens civila tjänstemän, äfvensom de till landt- och sjöförsvaret tillhörande tjänstemän, s. k. begravningshjälp. Denna begravningshjälp utgick i olika belopp och var i allmänhet ställd i förhållande till vederbörandes löneförmåner. De lägst aflönade tjänstemännen erhöilo sin begravningshjälp utan att lämna bidrag härtill, medan däremot tjänstemän i de högre graderna och med högre aflöning måste därtill bidraga med visst belopp. Beloppet var icke väsentligt — det belöpte sig under åren 1841—1851 i medeltal för civilstaten till sammanlagt 4,360 kronor om året — men det var dock ett bidrag; och då detta bidrag afgick ifrån lönen, kan det icke vara någon deposition, såsom herr statsrådet sade. Nu är emellertid äfven att beakta, att begravningshjälp utgick endast till sådana personer, som tjänat sin tjänstetid ut och öfverflyttats på indragningsstat såsom pensionärer. Alla, som lämnade sin tjänst utan att vara pensionsmässiga, erhöilo icke någon begravningshjälp, och det var också ett af de skäl, som Rikets Ständer i sin skrifvelse af den 13 augusti 1851 anförde för en ändring i detta afseende. Rikets Ständer ansågo nämligen, att det kunde ifrågasättas, om de personer, från hvilkas löner någon del af dessa begravningsmedel afdragits, men som komme att lämna sin tjänst, innan de öfverfördes på indragningsstat, skulle gå förlustiga begravningshjälpen. Af dessa skäl blef

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
Forts.)

en ändring beslutad genom Rikets Ständers omförmälda skrifvelse af den 13 augusti 1851 och en förordning utfärdad af den 17 september samma år, efter hvilken tid några dylika afdrag icke ifrågakommit, liksom tjänstemän, hvilka tillsatts efter denna tid, ej heller erhållit någon begrafningshjälp. Man måste sålunda komma till det resultatet, att ifrågavarande begrafningshjälpmedel, till hvilka, genom afdrag å lön, mindre bidrag lämnats, uppenbarligen äro af samma beskaffenhet som de afdrag å lönerna, hvilka nu äga rum med afseende å pensionerna. Det är endast den skillnaden, att det i förra fallet gäller begrafningshjälp, som utbetalas vid dösfall, och i senare fallet pension, som utgår under vederbörandes lifstid. Man måste under sådana förhållanden fråga sig: Är en fordran på grund af rätt till pension af beskaffenhet att kunna preskriberas? Ja, otvifvelaktigt, och utskottet har ansett, att i de bestämmelser, som gälla med afseende å preskription å fordran af staten, måste inbegripas såväl aflöningsförmåner och pension som andra fordringsanspråk, som kunna göras mot staten. Utskottet har sålunda, då utskottet för sin del ansett, att fordringen var preskriberad, ansett sig skyldigt att för Riksdagen tillkännagifva detta ärende.

Som herrarne finna, sönderfaller anmärkningen i två delar. Den ena gäller medlens utbetalning och den andra formen för beslutet. Då nämligen statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet tillstyrkt Kungl. Maj:t utbetalning af dessa medel, så har på sätt ske bort icke något uttalande ägt rum, huruvida den underordnade myndighetens beslut i detta hänseende var lagligen grundadt eller icke. Utskottet har ansett, att detta är inkonstitutionellt. Ty om också den klagande får besked, därigenom att han utfår sin förmenta fordran från staten, så är det icke likgiltigt, om den kungl. resolutionen innehåller ett bestämdt utlåtande, huruvida det, i detta fall af statskontoret, fattade beslutet varit på lag grundadt eller icke. Äfven om detta icke har så stor betydelse för den klagande, så är det af så mycket större betydelse för den stora allmänheten och för den institution, i detta fall statskontoret, som afgifvit utslag i ärendet. Det underordnade ämbetsverket får nödig ledning för afgörandet af dylika ärenden, därest Kungl. Maj:t i resolutionen förklarar, huruvida den underordnade myndighetens beslut varit på lag grundadt eller icke. Såsom konstitutionsutskottet omförmäler, har förut ett par fall förekommit, då Kungl. Maj:t beslutat utbetala begrafningshjälp, som preskriberats. Men då har Kungl. Maj:t beslutat att bevilja dessa af gunst och nåd, d. v. s. Kungl. Maj:t har då ansett, att statskontorets beslut var lagligen grundadt, men att sådana omständigheter förelågo, att Kungl. Maj:t af gunst och nåd ville förklara, att medlen skulle utbetalas.

Nu är det påtagligt, att utskottet icke skulle kunnat gilla ett sådant beslut. Ty enligt grundlagen kan icke Kungl. Maj:t skänka

bort statens medel; så att om statsrådet tillstyrkt Kungl. Maj:t att af detta skäl besluta medlens utbetalande, hade det ju jämväl i detta hänseende varit af beskaffenhet att bära anmälas för Riksdagen. Men under alla förhållanden måste det ju vara riktigt, att allmänheten får kännedom om de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts beslut. Och i det hänseendet anser utskottet, att statsrådet förfarit inkonstitutionellt.

Denna fråga kan ju synas obetydlig, men den är af icke ringa principiell innebörd. Ty skulle Riksdagen gilla ett sådant förfarande som det omförmälda, därför att det gäller endast ett obetydligt belopp, då skulle ju däraf kunna anses följa, att Riksdagen, så att säga, afhände sig rättigheten att framställa anmärkning mot regeringen för en likartad fråga, äfven när det kunde gälla större belopp, än nu är fallet.

Konstitutionsutskottet har således ansett sig skyldigt att anmäla detta ärende för Riksdagen. Och det är naturligtvis Riksdagen, som sedan har att besluta i frågan. Utskottet har i detta hänseende en skyldighet sig ålagd att, då det finner skäl föreligga, för Riksdagen anmäla ärenden, som från utskottets synpunkt anses vara anmärkningsvärda.

Under dessa förhållanden och ehuru utskottet ansett, att denna fråga är af stor principiell vikt med hänsyn till den formella behandlingen och dess konstitutionella sida, men jämväl med hänsyn till det förhållande, att preskriberade medel utbetalts, skall jag emellertid, herr talman, icke göra något yrkande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Då den föregående ärade talaren var nog välvillig att icke göra något yrkande, skall jag inskränka mig att, med afseende på den anmärkning, som riktades mot den formella delen af frågan, påpeka det förhållandet, att då det i föredragandens hemställen heter, att utbetalningen tillstyrkes *i anledning af besvären*, måste detta anses innebära, att föredraganden därmed uttalat, att han icke tillrådde Kungl. Maj:t att »af gunst och nåd» utbetala beloppet, utan däri ligger från hans sida ett uttalande, att sökandena voro i sin goda rätt att utfå detta belopp.

Jag tror, att vid sådant förhållande den fara för kommande tillfällen, som den föregående ärade talaren ansåg den anmärkta åtgärden innebära, icke bör förefinnas.

Ytterligare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

Ang.
fullbordad
granskning af
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

från statsutskottet:

n:o 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af ny tomt åt veterinärinstitutet i Stockholm m. m.;

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till de väghållningsskyldige i Kumla härads väghållningsdistrikt i Örebro län af länsmansbostället Kumla n:o 4 i Kumla socken och härad af nämnda län tillkommande andel i Kumla bys gemensamma grustag;

n:o 111, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken af Norrbottens län m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva;

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anskaffande af mark till nya byggnader för vetenskapsakademien och naturhistoriska riksmuseet m. m.;

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Reslöf n:is 1, 2 och 29 i Malmöhus län hörande lägenhet;

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af den till kronan utgående afgift af flottbron öfver Dalälven vid Grådö i Hedemora socken m. m.;

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af den till kronan utgående s. k. strömsafrad af flottbron öfver Dalälven vid Uppbo i Stora Skedvi socken m. m.;

n:o 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från Leckö kungsgård i Skaraborgs län;

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Litzäng n:o 1 i Östergötlands län hörande utäga;

n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af kronolägenheten Kungsängen å Västerås stads område;

n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra majorsbostället 1 mantal Söre n:o 5 i Lits socken af Jämtlands län;

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den under förra militiebostället 2 mantal Tillingeby n:is 1 och 2 i Kalmar län lydande lägenheten Djupsjöryd n:o 1;

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af indragna kronofogdebostället Flämnestad n:o 1 i Östergötlands län;

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett af hofmarskalken friherre R. von Kræmer den 17 maj 1901 till förmån för svenska staten upprättadt testamente;

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af indragna militiebostället Furuby n:is 2 och 3 i Uppsala län;

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga lägenheter under förra militiebostället Tol-larp n:is 5 och 8 om $\frac{1}{2}$ mantal i Kristianstads län;

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län, och

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Erik Eriksson från Södertälje;

från andra särskilda utskottet:

n:o 145, angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem; samt

från sammansatta bevillnings- och lagutskottet:

n:o 146, med begäran om utredning och förslag till afhjälpande af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 39 och 41 regeringsformen;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften;

Andra Kammarens Prot. 1904. N:o 61.

n:o 43, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o) i bevillningsutskottets memorial n:o 37 i anledning af dels återremiss af punkten 1:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 18 i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning, dels ock kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) i samma betänkande; samt

särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande n:o 3, angående lönereglering för folkskoleseminarierna m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.